

DEMOGRÁFIA

1/2019

Európai országok háztartás- és családstruktúráinak összehasonlító elemzése a 2011. évi népszámlálások adatai alapján

Pavλίna Habartová: Recent household trends in Europe: a cross-country analysis
Demografie, 2018. 2. sz. 98–110. p.

URL: https://www.czso.cz/documents/10180/61449040/D+2_2018_web_clanek+Habartova.pdf/358b8ace-6d52-483e-b668-c5d6c443892f?version=1.2

Az utóbbi évtizedek során sokat változott a család- és háztartásstruktúra a fejlett országokban. A háztartások száma folyamatosan nőtt, átlagos nagyságuk jelentősen csökkent. Ugyanakkor ezek az általános megállapítások országonként eltérő mértékben érvényesek, mindenhol tükrözve a népesség demográfiai magatartását, életstílusát, kulturális jellemzőit, társadalmi-gazdasági helyzetét, valamint az ország egészségpolitikáját. A változásokat nagymértékben meghatározta a népesség öregedése, az alacsony születési arány, az elhalasztott gyermekvállalás, a kevesebb gyermek, az egyszemélyes és a gyermektelen háztartások arányának növekedése, valamint a családok és háztartások új formáinak terjedése.

A tanulmány a legutóbbi trendeket az Európai Unió és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) országainak 2011. évi népszámlálási adatai alapján elemzi, figyelemmel mind a családi együttélés új formáira – például élettársi kapcsolatok, szülőkkel élő fiatal felnőttek –, mind a hagyományos családokra. Az adatokat az Eurostat sokváltozós adatbázisa, a Census Hub alkalmazásával, az uniós jogszabályok, valamint a nemzetközi ajánlásokban szereplő fogalmi apparátus és módszertan alapján elemezték. Az elemzés a magánháztartások összes alaptípusára kiterjed, kiemelve mindazok megoszlását, mind a bennük élők családi és háztartási státusát, továbbá a korcsoportok, nemek, országok, országcsoportok szerinti legmarkánsabb különbségeket. Ezt követően a szerző bizonyos

közös háztartási trendek szerint csoportosítja az országokat.

Az európai magánháztartások átlagos nagysága 2,41 fő, a legkisebb Finnországban (2,07), a legnagyobb Szlovákiában (2,88) volt. A magánháztartások tagjai közül átlagosan csaknem 40% házastársként, illetve regisztrált vagy más törvényesen elismert párkapcsolati formában, közel 30% a családháztartásban gyermekként és 13% egyszemélyes háztartásban élt. A házasság nélkül (élettársként) együtt élő személyek aránya az észak-európai országokban több mint 10%, a délkelet- és kelet-európai régióban kevesebb mint 4%.

A változások egyik meghatározó jelensége az egyszemélyes háztartások arányának jelentős növekedése, főként a kontinens északi és nyugati országaiban, ahol átlagosan minden harmadik háztartásban egyetlen személy él. A Cseh Köztársaságban az ilyen háztartások aránya az európai átlag körül van.

Európa országai között a házaspáros családot (ideértve a regisztrált vagy legalizált élettársi kapcsolatokat is) tartalmazó háztartások esetében mutatható ki a legnagyobb variancia. Míg a skandináv és balti államokban ezek az összes magánháztartás harmadát teszik ki, a hagyományokat inkább őrző dél- és kelet-európai országokban továbbra is ez a leggyakoribb háztartástípus 90%.

A házasságkötés nélküli együttélés (élettársi kapcsolat) egyre terjed, de igen jelentősek az országok közötti különbségek. Leginkább a 25–34 éves korosztály választja ezt az együttélési formát, sőt

egyes észak- és nyugat-európai országokban a 25–29 évesek között az élettársi kapcsolatban élők száma háromszorosa volt a házásokénak. A Cseh Köztársaságban az európai átlaghoz közeli a házasság nélküli együttélésen alapuló családok aránya, bár számuk itt is jelentősen megnőtt 2001 óta.

Európa-szerte a két- vagy többcsaládos, illetve a több, családot nem alkotó személyből álló magánháztartások aránya a legkisebb, ezek együtt 6%-ot tesznek ki.

2011-ben a családok 8%-ában élt csak az anya a gyermekével, az apák esetében ez az arány 2% volt. A legmagasabb arányok a Cseh Köztársaságban, Magyarországon, Izlandon és a balti államokban fordultak elő. Egyedülálló apák főleg a skandináv országokban találhatók, ahol közismerten sokat adnak a nemek egyenjogúságára. A magasabb férfigalandság következtében több a gyermekkel egyedül maradt nő.

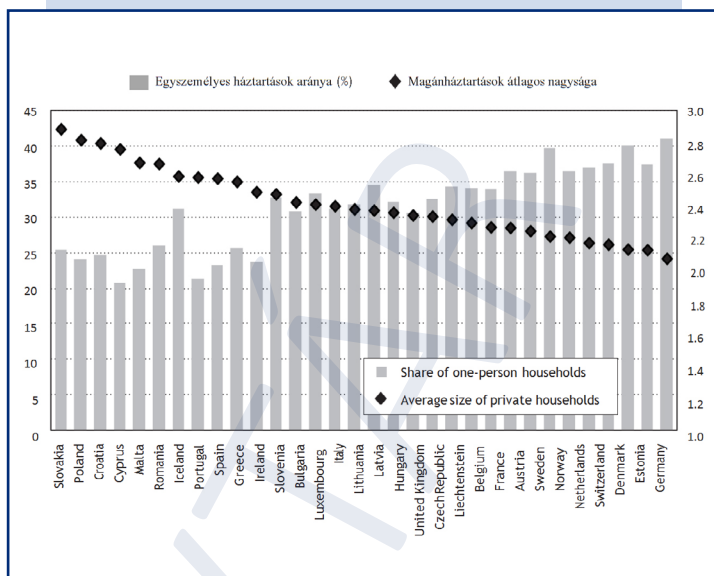
A családi magatartás új jelenségeként vizsgálják a pszichológusok, szociológusok és demográfusok, hogy a fejlett országokban a fiataloknál későbbre tolódik a gyermekvállalás és a házasságkötés időpontja. Európában a férfiak többnyire 25, a nők 23 éves koruk táján hagyják el a szülői házat.

Az országok közötti átfogóbb összehasonlító elemzéshez bonyolultabb módszerek alkalmazása vált szükségessé. Először faktoranalízist végeztek, majd klaszteranalízissel az európai országokat hat csoportba sorolták.

- Az első klaszterbe az északi országok kerültek, valamint Franciaország és Hollandia, amelyekben jellemző a háztartási és családi együttélés új formáinak elterjedtsége, például magas a házasság nélkül együtt (élettársi kapcsolatban) élő fiatal felnőttek aránya, miközben a családok általában kis létszámúak.

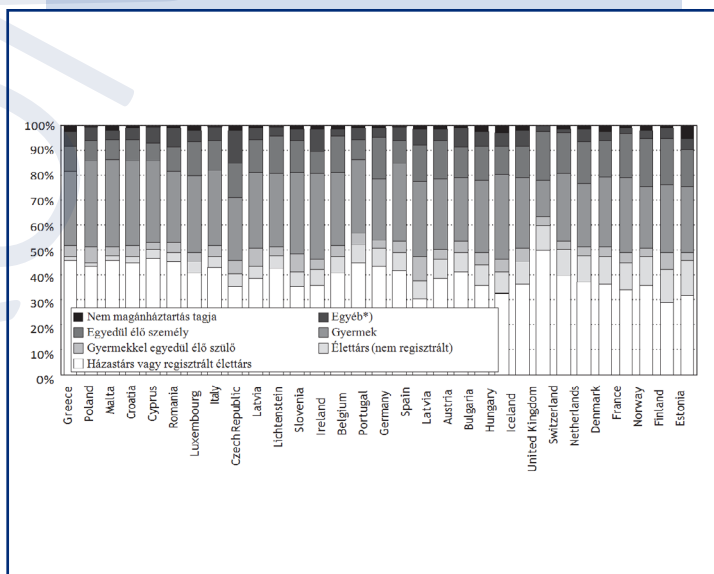
- A következő klaszterbe a dél- és délkelet-európai országok többsége tartozik, kiegészülve Szlovákiával és Lengyelországgal, ahol a hagyományos háztartási és családi viszonyok a jellemzők, kevesebb az egyszülős család, és a gyermekes házaspárok átlagosnál magasabb arányának köszönhetően általában nagyobbak a családok.

- Közép-Európa országai eltérő családszerveződés mintákat követnek. Míg Lengyelországra és Szlovákiára inkább a dél-európai

1. ábra: A háztartások átlagos nagysága (fekete négyzetek) és az egyszemélyes háztartások (szürke oszlopok) aránya Európa országaiban, 2011

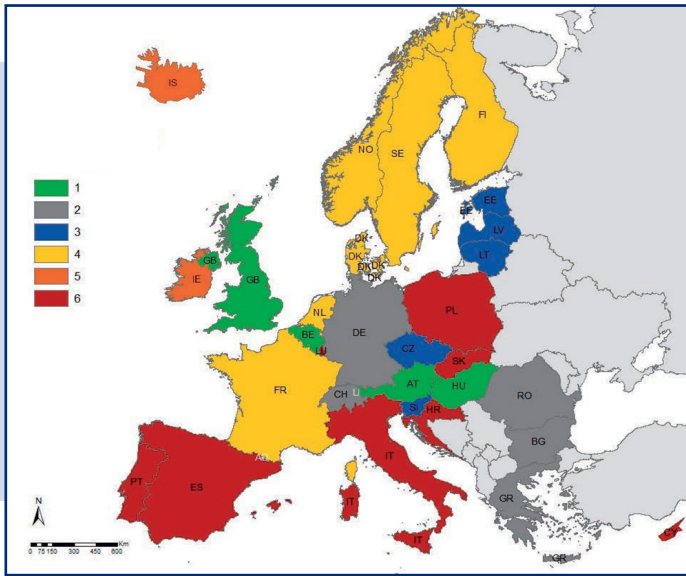
Forrás: Census Hub, a szerző számításai.

2. ábra: A népesség háztartási állás szerint Európa országaiban, 2011

*Megjegyzés: Az „egyéb“ kategória a családdal együtt élő más személyeket vagy a többgenerációs háztartásban, illetve több személyből álló nem-családháztartásban élő személyeket jelenti.

Forrás: Census Hub, a szerző számításai.

3. ábra Az európai országok klaszterei háztartásaik szerkezetük alapján, 2011

Forrás: Census Hub, a szerző számításai.

országok hagyományos formái jellemzők, a Cseh Köztársaság a balti államokra hasonlít, elsősorban az egyszülős családok magas arányával.

- A balkáni államok, Szlovénia és a Cseh Köztársaság által alkotott klaszterben a legmagasabb a középkorú egyszülős családok aránya, és ezzel együtt kisebb a családnagyság. Ugyanakkor Magyarország egyes nyugat-európai országok (Belgium, Ausztria és az Egyesült Királyság) klaszterébe tartozik.

- Meglepő módon közös klaszterbe sorolható Németország, Svájc, Bulgária, Románia és Görögország. Itt alacsony az egyszülős családok aránya, és kisebbek a családok.

Izland és Írország speciális helyet foglal el, mivel a háztartásstruktúra nagyon hasonló Európa északnyugati országaiéhoz, viszont a családnagyságra vonatkozó faktor pontszámaik azokétól teljesen eltérők, az összes országé közül a legmagasabbak.

TÁRGYSZAVAK: háztartás- és családstruktúra, trendek, népszámlálás, Census Hub, Eurostat, népesség öregedése, faktor- és klaszteranalízis, nemzetközi összehasonlítás, Cseh Köztársaság, EU- és EFTA-országok

RÓZSA GÁBOR

2/2019

Csehország és Szlovákia népességének változása 1989 után

Tomáš Fiala – Jitka Langhamrová – Markéta Pechholdová – Pavol Ďurček – Branislav Šprocha: Population development of Czechia and Slovakia after 1989

Demografie, 2018. 3. sz. 202–219. p.

URL: https://www.czso.cz/documents/10180/61449038/13005318q3_202-218.pdf/3d20b2b6-b03c-4d4f-bfaf-d009d65a6b04?version=1.0

Csehország és Szlovákia népességének 1989 utáni változása több szempontból is történelmileg egyedinek mondható. Csehszlovákiaként a közös hagyományok, az intenzív kapcsolatok hasonló demográfiai folyamatokat eredményeztek, ám az 1993-ban bekövetkezett szétválás a tendenciákat is eltérő útra terelte. Mindkettőre jellemző lett a házasságkötések és a születések számának csökkenése, a gyermekvállalás idejének kitolódása, új együttélési formák megjelenése, a válások számának növekedése. Különbségek jelentkeztek viszont a folyamatok minőségi és mennyiségi jellemzőiben.

A nyolcvanas évek végén mindkét ország részben magas volt a házasságkötések száma, az első házasság megkötése pedig fiatal korban történt. Csehországban a férfiak átlagosan 24,5, a nők 22 évesen, míg Szlovákiában a férfiak 24,7, a nők átlagosan 22,2 évesen kötötték első házasságukat, míg az 50 éves korosztályban alacsony volt azok száma, akik még soha nem voltak házasok. A kilencvenes években mindkét országban későbbi életkorra tolódott az első házasságkötés, és csökkent azok száma, akik 50 éves korukig legalább egyszer már házasságra léptek.

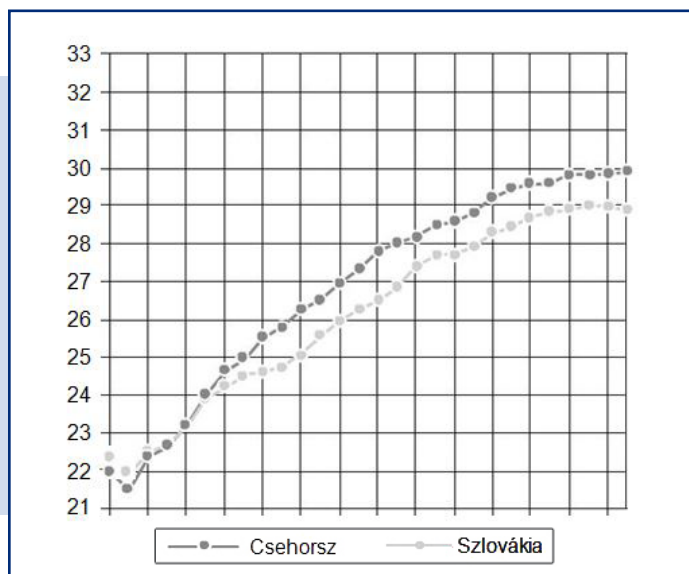
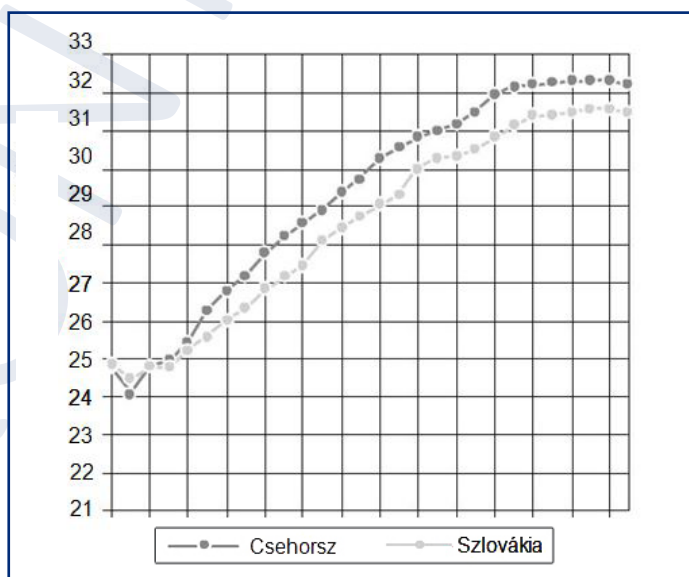
A válások száma mindkét országban nőtt, a teljes válási arányszám a XXI. század elejére Csehországban megközelítette az 50, Szlovákiában a 40%-ot, majd 2016-ban 45, illetve 32%-ra esett vissza. A kutatók hipotézise szerint a különbséget a szlovák lakosságra jellemző erősebb vallásosság és a kisebb mértékű urbanizáció eredményezi, amely konzervatívabb attitűd kialakulásához vezetett.

Az 1989 utáni időszak radikális változásai kedvezőtlen hatást gyakoroltak a termékenységre, gyors csökkenés kezdődött mindkét országban. Csehországban a teljes termékenységi arányszám 1,9,

míg Szlovákiában 2,1 volt a vizsgált időszakban. A drámai csökkenés után lassú növekedés indult el, de még így sem érte el az 1989 előtti szintet. 2005 és 2010 között fordult elő először, hogy ez az arányszám magasabb volt Csehországban, mint Szlovákiában. Pozitív változás viszont, hogy a művi abortuszok száma nagyon jelentősen lecsökkent.

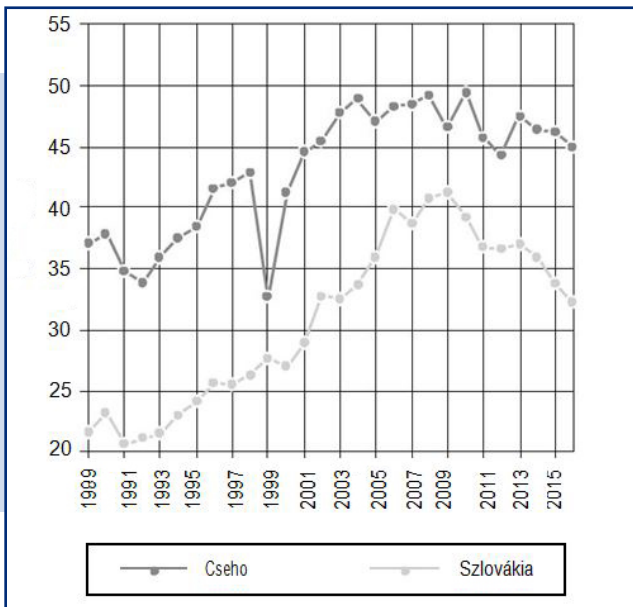
A termékenység átalakulásának egyik meghatározó tényezője az első szüléskori életkor kitolódása. A nők a kilencvenes évek körül mindkét országban átlagosan 22,5 évesen születték első gyermeküket, de 2016-ban ez már elérte a 28 évet. Napjainkra a növekedés némileg lelassult.

A házasság és a termékenység közötti erős kapcsolatot tükrözi, hogy a kilencvenes évek elején a házasságon kívül született gyermekek aránya nem érte el a 6%-ot, ám az új együttélési formák (élettársi kapcsolat, egyedülálló szülő stb.) megjelenésének hatására 2016-ban Csehországban a gyermekek 49, Szlovákiában pedig 40%-a házasságon kívül született.

1. ábra: Az első házasságukat kötő férfiak (fent) és nők (lent) átlagos életkora Csehországban és Szlovákiában, 1989–2016

Forrás: Cseh Statisztikai Hivatal és Szlovák Statisztikai Hivatal.

2. ábra: Teljes válási arány Csehországban és Szlovákiában, 1989–2016

Forrás: Cseh Statisztikai Hivatal és Szlovák Statisztikai Hivatal.

Az 1980-as évek végétől a politikai, gazdasági, társadalmi változások elősegítették az addig igen magas halálozás csökkenését. Javultak a munkahelyi körülmények, a fizikai munkavégzés eltolódott a szellemi munkavégzés irányába, elérhetőbbé váltak a modern orvosi eljárások. Minden korosztályban csökkent a halálozási arány, valamint nőtt a születéskor átlagosan várható élettartam. Ez utóbbi 1989 és 2016 között a cseh férfiak esetében 68,1-ről 76,2, a szlovákoknál 66,9-ről 73,7 évre nőtt. 1989-ben a nők születéskor várható élettartama mindkét országban 75,4 év volt, míg 2016-ig a cseheké 82,1, a szlovákoké 80,4 évre emelkedett.

A csecsemőhalandóság ugyancsak csökkent a megfigyelt időszak alatt. 1989-ben Csehországban 1000 élve születésre 10, míg Szlovákiában 13,5 csecsemőhalál esett, ezt követően 2016-ig Csehországban a relatív csecsemőhalandóság-csökkenés 72%-os, Szlovákiában 60%-os volt.

A két ország halálozási arányai közti különbségekre részletesebb magyarázattal a halálokok elemzése szolgál – vélik a kutatók. A daganatos megbetegedések okozta halálozási arányszámban például cseh viszonylatban jelentős javulás történt, ami azonban Szlovákiára nem mondható el. A kutatók ennek okát a szlovák egészségügyi ellátórendszer hiányosságaiiban látják.

1989-ben a természetes szaporodás szignifikánsan magasabb volt Szlovákiában, mint Csehországban. Szlovákiában két év kivételével végig pozitív tartományban maradt, míg Csehországban 2005-ig csökkent.

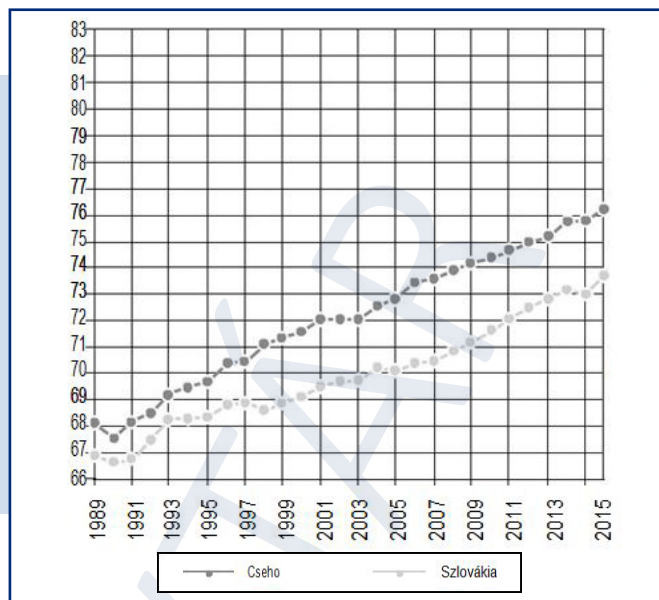
Hasonló a helyzet a bevándorlás kérdésében is. A múlt század végéig mindkét országban alacsony volt a migrációs ráta, majd 2001 után Csehország-

ban növekedésnek indult. 2000-ig, ameddig a bevándorlás alacsony volt, a népességnövekedés követte a természetes szaporodás tendenciáját. 2001 után, különösen Csehországban, a népességnövekedés fő mozgatórugójává már a bevándorlás vált. Ennek egyik magyarázatát Csehország gazdasági vonzereje és a külföldi munkavállalók számára kínált jobb munkalehetőségek adják. A szerzők leszögezik azonban, hogy a nemzetközi vándorlási statisztikák – az eltérő módszertan miatt – nem teljesen összehasonlíthatók.

Csehország lakossága 1991-ben 10,3 millió fő volt, azonban az alacsony termékenység következtében a 2001-es népszámlálás szerint 10,2 millió főre csökkent. 2003 után pozitív irányba fordult a tendencia, majd 2005-től a bevándorlás hatására további jelentős növekedés indult meg. 2007-ben a népességszám meghaladta az 1991. évi értéket, 2010-ben a 10,5 milliót, és 2017-ben elérte a 10,6 milliót. Szlovákiában a népesség nagysága 1991 és 2017 között folyamatosan emelkedett, elérve az 5,4 millió főt. A cseh és szlovák népesség méretében és korösszetételében is különböző. Az átlagos életkor Csehországban az 1989. évi 35,6 évről 41,6 évre, Szlovákiában 32,8 évről 40-re emelkedett.

A korszerkezetet vizsgálva is nyomon követhető az öregedés. Csehországban a 0–19 éves korosztály aránya a lakosságon belül 30%-ról 20%-ra, míg Szlovákiában 33,5%-ról 21% alá csökkent. A munkaképes korú népesség aránya átmeneti növekedés után hanyatlásnak indult; 2016-ban Csehországban 61, Szlovákiában 65%-on állt. A munkavégzési kor felettek (65 évnél idősebbek) aránya 1989 óta mindkét országban növekszik, 2010 óta a növekedés fel is gyorsult, mivel a második világháború után született kohorszok elérték a nyugdíjas kort.

3. ábra: Születéskor várható átlagos élettartam férfiak (fent) és nők (lent) esetében Csehországban és Szlovákiában, 1989–2016

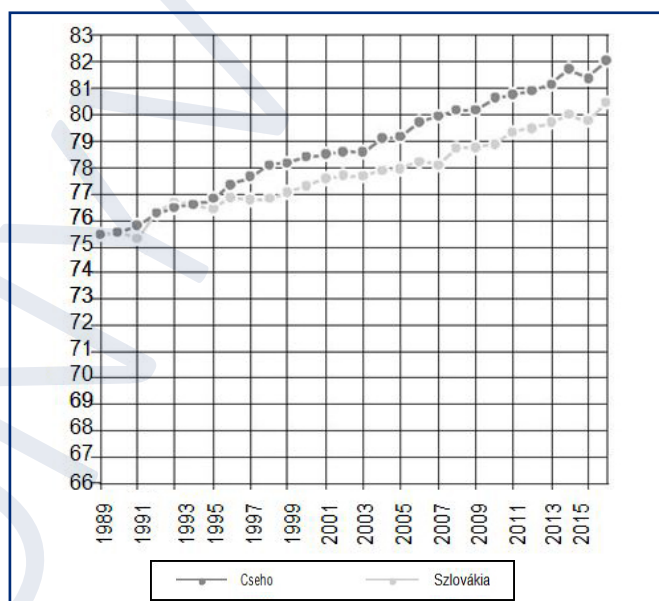

Csehországban ennek a korcsoportnak az aránya az 1989. évi 12%-ról 2016-ig 19%-ra, Szlovákiában 10%-ról közel 15%-ra emelkedett.

Összefoglalásként kimondható, hogy 1989 után a társadalmi egyenlőtlenségek felerősödtek, és további jelentős változásokat eredményeztek demográfiai téren is. Történelmileg Csehországban a nyugati típusú demográfiai minták érvényesültek, míg Szlovákia, ahol a demográfiai átmenet később következett be, a kelet-európai mintát követte.

TÁRGYSZAVAK: népességfejlődés, házasságkötés, válás, termékenység, abortusz, halandóság, bevándorlás, Csehország, Szlovákia

KÁLMÁN RITA

3/2019

Regionális termékenység az átmenet után Romániában

Dănuț-Vasile Jemna – Mihaela David: Post-transitional regional fertility in Romania
Demographic Research, 2018. 57. sz. 1733–1776. p.

DOI: [10.4054/DemRes.2018.38.57](https://doi.org/10.4054/DemRes.2018.38.57)

Románia esetében a főbb demográfiai mutatók csekély változása 1995 után azt jelzi, hogy a demográfiai átmenet – alacsony termékenységi szint mellett

(egy nőre átlagosan 1,3 gyermek jut) – viszonylagos stabilitási szintre jutott. A nemzeti szintű stabilizáció ellenére a regionális profil fontos különbségeket

mutat, ami a termékenység szintjét, változását és a lehetséges meghatározó tényezőket illeti.

A termékenység időbeli és területi változásának elemzése céljából azonosítottak egy sor termékenységet meghatározó tényezőt mind az ország, mind a régiók szintjén. A tanulmányok összefoglalása lehetővé tette az alábbi három kategória azonosítását: társadalmi (női foglalkoztatási ráta, nők iskolázottsági szintje, munkanélküliségi ráta), demográfiai (nők átlagos életkora első gyermekük születésekor, nők átlagos életkora az első házasságkötéskor, urbanizáció, válás, házasságkötés, csecsemőhalandóság) és gazdasági tényezők (egy főre jutó GDP, egy főre jutó jövedelem, bér).

A tanulmányban alkalmazott empirikus elemzés eredményeként néhány ökonometriai modellt állítottak össze a termékenység és a fő meghatározó tényezők közötti kapcsolat értékelésére Románia nyolc fejlesztési régiójának szintjén, az 1995 és 2015 közötti időszakra vonatkozóan. Ami a termékenység alakulását illeti, két csoportot azonosítottak az országos átlagtól való eltérés alapján: a csökkenő tendenciájú régiókat (Észak-Kelet, Dél-Kelet, Dél, Dél-Nyugat és Észak-Nyugat) és az enyhe növekedésűeket (Bukarest-Ilfov, Közép és Nyugat).

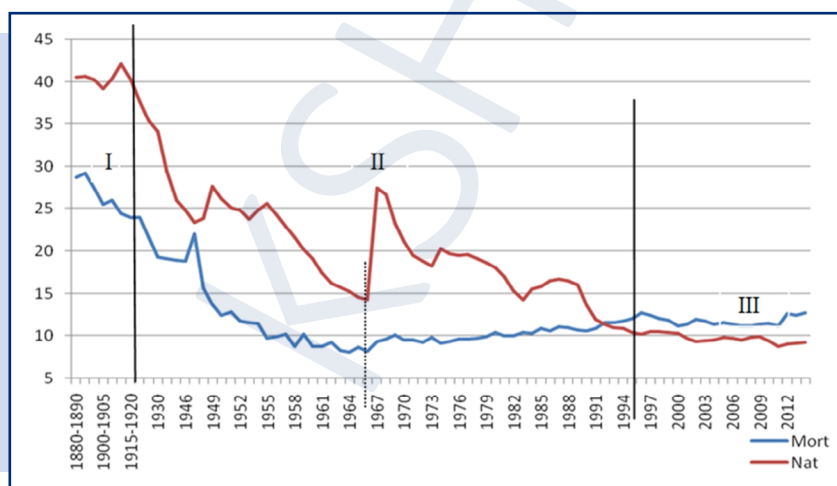
A termékenység és a meghatározó tényezők közötti kapcsolatot kevert, fix és véletlen hatású modellek alkalmazásával vizsgálták. A kis panelméret (21 év és 8 régió) miatt a magyarázó változók száma hét tényezőre korlátozódott. Az eredmények azt mutatják, hogy a regionális szinten megfigyelt termékenységgel kapcsolatos változásokat a női foglalkoztatási ráta, a házasságkötések aránya, az urbanizáció mértéke és az egy főre jutó reál GDP változása magyarázza.

A termékenység és a női foglalkoztatási ráta közötti regionális szintű, szignifikánsan pozitív kapcsolat Románia és valamennyi közép-kelet-európai ország sajátosságai közé tartozik. Ez a kapcsolat két érveléssel támasztható alá: egyrészt a rendszerváltozás előtti „hamisított” női profillal, amely arra biztatja a nőt, hogy kettős szerepet játsszon a társadalomban: munkaerőpiaci résztvevő és anyai, reprodukív szerepet. Másrészt 1990 után a társadalmi-gazdasági átmenet óriási hatást gyakorolt a munkaerőpiacra, ami a női foglalkoztatási ráta csökkenéséhez vezetett.

Az empirikus eredmények alátámasztják a házasságkötés jelentős, pozitív hatását a termékenység változására. A csekély mértékű csökkenés ellenére Romániában a család intézményi stabilitásának lehetünk tanúi, a házasságkötések magas arányával és a régiók közötti kisebb eltérésekkel. A termékenység másik meghatározója a válás. A szakirodalom szerint a házasság felbontásának jelentős negatív hatása a termékenységre a hagyományos családi modell megítélésében bekövetkezett változással magyarázható, különösen a nők pénzügyi függetlensége révén.

Korábbi empirikus bizonyítékok kimutatták, hogy a munkanélküliség negatív hatással van a párok gyermekvállalására, és értelemszerűen a termékenységi szintre is. E kutatás eredményei is alátámasztják a termékenység és a munkanélküliség közötti negatív összefüggést, de ez nem nevezhető szignifikánsnak.

A nők átlagos életkora első gyermekük születésekor egy másik érdekes tényező az elemzés szempontjából. Az első gyermek születésének későbbre halasztása a közép-kelet-európai országok jellemzője.

1. ábra: Nyers születési (piros görbe) és halálozási (kék görbe) arányszámok Romániában, 1880 és 2015 között

Forrás: a szerzők számításai a Román Statisztikai Intézet (INSSE) és Vasile Ghetau demográfus professzor adatai alapján.

2. ábra: Románia fejlesztési régiói (N-V = Északnyugat, N-E = Északkelet, Vest = Nyugat, Centru = Közép, S-V = Délnyugat, Sud = Dél, Bucuresti = Bukarest + Ilfov megye, S-E = Délkelet)

zetessége a rendszerváltozás időszakában, és ez valószínűleg a jövőben is folytatódik, mivel a mutatószint az uniós átlag alatt van.

Romániában a termékenység vidéken magasabb, mint a városokban, az urbanizációs szint termékenységre gyakorolt jelentős negatív hatása megfelel a két környezet különböző demográfiai jellegének. Ami az urbanizáció hatásainak régiók közötti különbségét illeti, a legmagasabb urbanizációs szintű és a legalacsonyabb termékenységi arányú (Bukarest-Ilfov, Közép és Nyugat) régiókban enyhe növekedést tapasztaltak a termékenységi arányban. Másrészt a legalacsonyabb urbanizációs szintű (Dél, Északkelet és Délnyugat) régiókban a termékenység és a népesség is csökken.

Az egy főre jutó reál GDP és a teljes termékenységi ráta közötti kapcsolatban érvényesül a gazdasági fejlődés jelentős negatív hatása, ugyanis a legtöbb régióban a GDP növekedésével a termékenység csökkenése észlelhető. Valójában a gazdaságilag kevésbé fejlett régiókban a termékenységi szint magasabb, de csökken, míg a magas GDP-vel rendelkező régiókban alacsonyabb, de növekvő tendenciát mutat.

A tanulmányban elvégzett empirikus elemzés eredményei hasznosak lehetnek a természetes reprodukció helyreállítását célzó családpolitika kidolgozásában, amely figyelembe veszi a regionális sajátosságokat. A születési arányszám növekedését a nők foglalkoztatási arányának emelkedése is elősegítheti. Ebből a szempontból fontosak a családok létrejöttét és működését támogató közpolitikai intézkedések, amelyek lehetővé teszik a szülőknek a szakmai és a családi élet összeegyeztetését.

A kutatás korlátait elsősorban a rövid időszak és a keresztmetszetek viszonylag kis száma jelenti, mivel az elemzés csak a romániai régiókat és az 1995 utáni időszakot foglalja magában. A megoldást a közép- és kelet-európai országok regionális vagy a román megyék szintjén végzett elemzés jelentheti. Másodsorban, a regionális szintű adatok hiánya miatt az elemzés során nem vettek figyelembe más tényezőket, amelyek a használt független változók némelyikét kiegészítik vagy helyettesítik. Végül pedig, az elemzés nem foglalkozik a különböző társadalmi, kulturális és intézményi feltételek szerepével a hagyományos tényezők és a termékenység kapcsolatában. A termékenységre vonatkozó jövőbeli tanulmányok a közép- és kelet-európai országok szintjére kiterjesztve lehetővé tennék az ilyen típusú korlátok átlépését.

TÁRGYSZAVAK: demográfiai átmenet, átmeneti társadalmak, termékenység, regionális termékenységi különbségek, Románia

BÁNDI MELISSA

4/2019

Az ifjúsági korcsoportok kiemelt mutatói Ausztriában, 2018

Rudolf Karl Schipfer: *Fokus Jugend 2018. Ein Überblick in Zahlen*

Wien, 2018, Österreichisches Institut für Familienforschung an der Universität. 1–30. p.

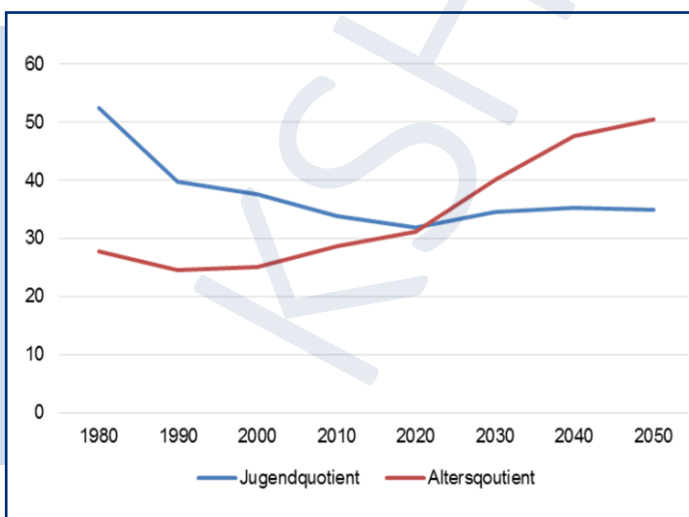
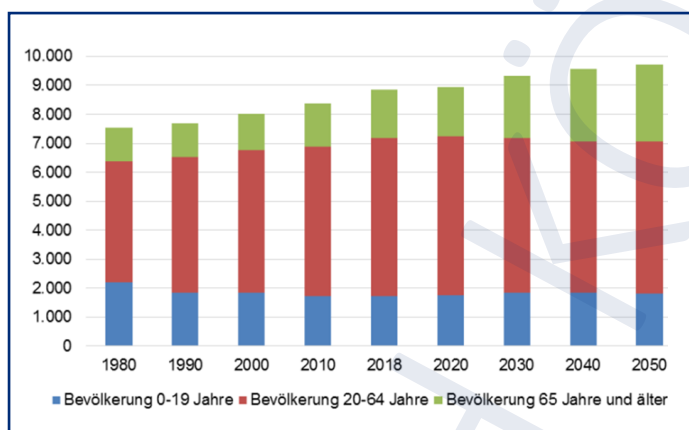
URL: https://www.oif.ac.at/fileadmin/user_upload/p_oif/andere_Publikationen/Fokus_Jugend_2018.pdf

A Bécsi Egyetem *Fokus Jugend 2018* című kiadványa Ausztria fiatal népességének legutóbbi társadalmi, gazdasági, demográfiai statisztikai adatait elemzi. Az itt elemzett mutatósorozatok forrásai a 2011. évi népszámlálás, a 2006. és a 2016. évi mikrocenzus, továbbá a népmozgalom, az oktatás, a foglalkoztatás, az életkörülmények stb. hivatalos kiadványai.

Ausztria 8,8 millió lakosának közel egyharmada (2,9 millió fő) 30 év alatti, számarányuk mintegy 11 százalékponttal csökkent 1980 és 2018 között. Előreszámítások készültek az ifjúsági és az öregségi függőségi ráta alakulásáról 2050-ig. Az előbbi várhatóan a 2018-as szinten maradhat, az utóbbi az időszak végén mintegy 50%-ig nő.

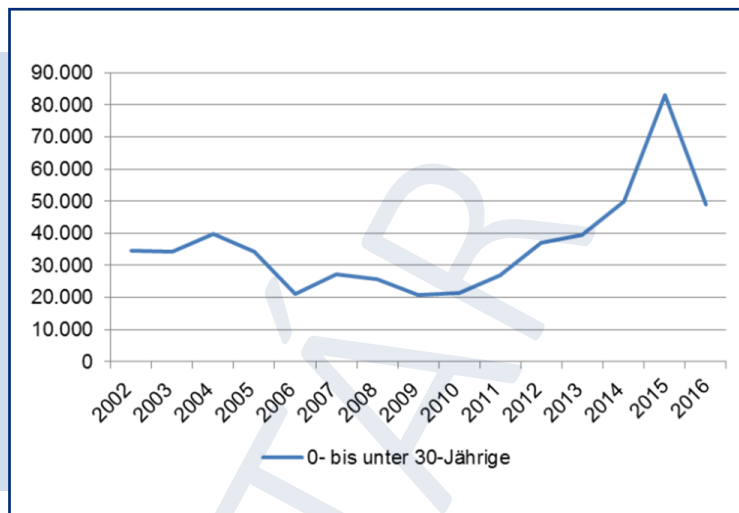
Az osztrák állampolgárságot szerző fiatalok száma gyorsan nőtt 1997 és 2005 között, ezen belül például a 15 évnél fiatalabbak száma 2003-ban mintegy 15 ezer fő volt. A 2005-ben módosított állampolgársági törvény hatására a 2003. évi maximum (összesen 45 ezer fő) után 2006-ban az új állampolgárok száma 26,3 ezer fő volt, a korábban nagy létszámú 0–14 éves új állampolgár száma 2016-ban már csak 2500 volt.

A nem osztrák állampolgárságú 0–29 évesek vándorlási egyenlege (a be-, illetve elvándorlók

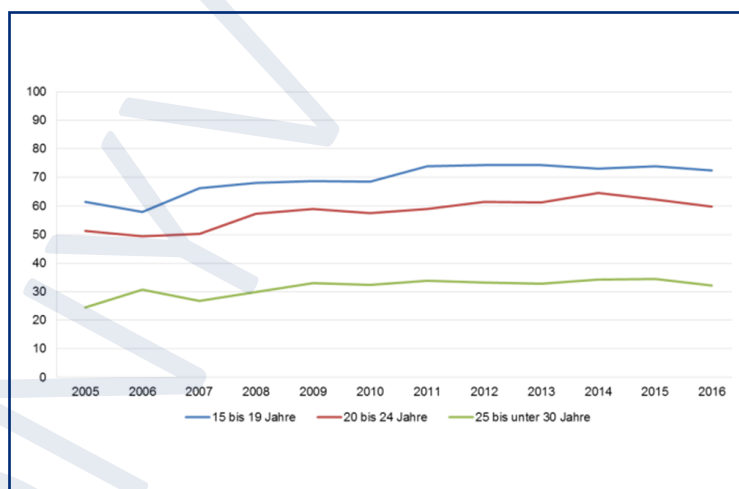
1. ábra: A népesség korcsoportok szerinti összetétele (fent, 1000 fő) és a függőségi rátái – 0–14 évesek/15–64 évesek, illetve 64 év feletti/15–64 évesek – (lent, index) Ausztriában, 1980–2050

2. ábra: A nem osztrák állampolgárságú 0–29 évesek vándorlási egyenlege Ausztriában, 2002–2016, fő

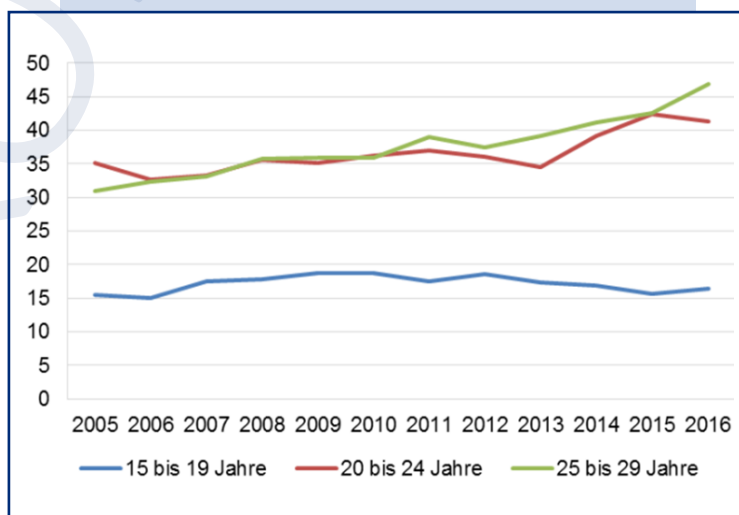

számának különbsége) 2015-ben érte el csúcserőértékét Ausztria népmozgalmi adatai szerint.

Ausztria oktatási helyzetét jellemzi az általános tankötelezettséghez tartozónál magasabb végzettségűek¹ növekvő számaránya, ahol a 20–24 éves korcsoportban a nők az ezredfordulón utolérték, majd azóta kis mértékben túl is haladták a férfiak mutatóját. Egyúttal mindkét nem esetében csökkenő tendenciájú a korai iskolaelhagyók számaránya. Az ausztriai férfiak és nők korai iskolaelhagyásának rátái rendre kisebbek, mint az Európai Unió 28 tagállamának átlagai a megfigyelt (2001–2016) időszak éveiben.

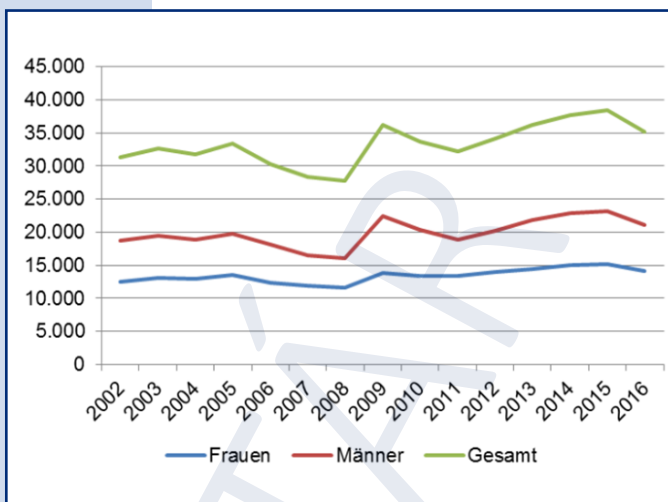
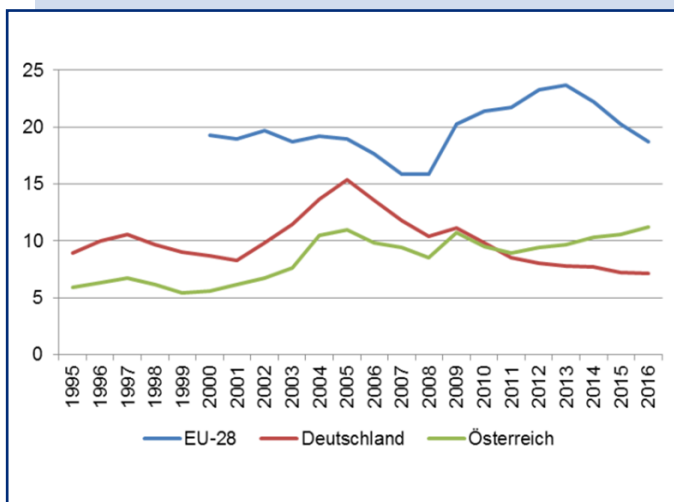
A felmérés szerint a fiatalok részidős munkavégzésének egyik oka a képzésben, illetve továbbképzésben való részvételük. A határozott idejű munkaszerződéssel foglalkoztatott ausztriai fiatalok (többnyire pályakezdők) száma szűk sávban változott az utóbbi tíz évben. A megfigyelt korcsoportok (15–19, 20–24 és 25–30 évesek) mutatósorozatai összehasonlíthatók a 2005 és 2016 közötti évekre.

A fiatalok munkanélküliségi rátájának hasonló a tendenciája Ausztriában és Németországban, és a megfigyelés teljes időszakában alacsonyabb szinten van, mint az Európai Unió 28 tagállamának átlaga. Ausztriában a 2018. évi munkanélküliségi ráta a 20–24 évesek csoportjában 7,3, a 25–29 évesekében 6,0%. Ausztriában a 25 év alatti férfi munkanélküli járadé-

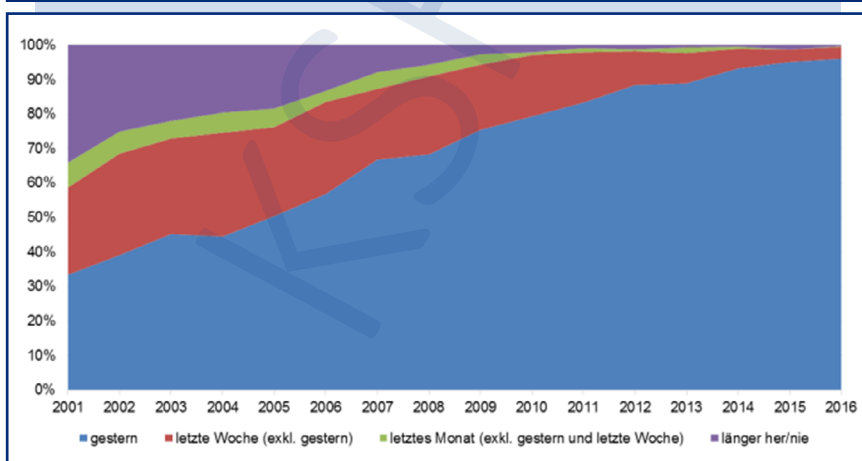
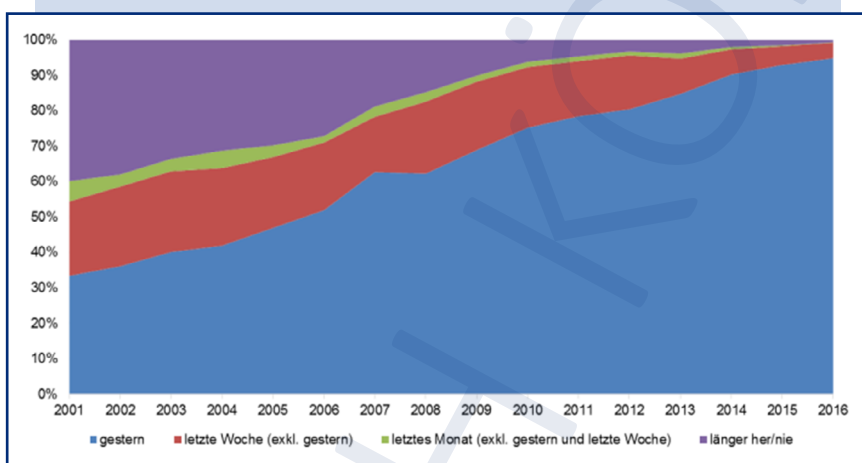
3. ábra: A képzés miatt rész munkaidős foglalkoztatottak számaránya (fent, százalék) és a határozott idejű munkaszerződéssel foglalkoztatottak száma (lent, 1000 fő) korcsoportok szerint* Ausztriában, 2005–2016

¹ A módszertan forrása az ISCED, *Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszerének 4. módosított változata*. A kiadványban elemzett középfokú végzettségek az ISCED 3 szintnek felelnek meg.

4. ábra: A munkanélküliségi ráta az Európai Unió 28 tagállamában (kék grafikon), Németországban (piros) és Ausztriában (zöld) (bal oldali ábra, 1995–2016, százalék); a munkanélküliségi ellátásra jogosultak száma nemek (nők, férfiak, együtt) szerint Ausztriában (jobb oldali ábra, 2002–2016, fő), a legfeljebb 24 évesek körében

5. ábra: A 14–19 (fent) és a 20–29 éves (lent) válaszolók internethasználatának gyakorisága Ausztriában, 2001–2016, százalék

kosok száma nagyobb és erősebben ingadozó, mint az azonos korú nőké.

Az internet használata növekvő gyakoriságú az ausztriai fiatalok körében. A felvétel során az internet legutóbbi használatára vonatkozó válaszlehetőségek (az alábbi ábrákon alulról fölfelé: „tegnap”, „egy héten belül (de nem tegnap)”, „egy hónapon belül (de nem egy héten belül)”, „régebben/soha”.

A szerző bemutatja a veszélyeztetett fiatalok számarányának változását is a 2005 és 2016 közötti időszakban a szegénység, illetve a kirekesztettség standard mutatói szerint. A szegénység, illetve a társadalmi kirekesztettség kockázata a 0–5 évesek 21,2%-át, a 6–10 évesek 20,8%-át, a 11–15 évesek 19,6%-át fenyegette Ausztriában az EU SILC² 2016. évi hivatalos adatai szerint. A globális gazdasági válság

² Forrás: EU-SILC 2016, az Európai Unió háztartási költségvetési és jövedelemfelvétele: *Einkommen, Armut und Lebensbedingungen*. Wien 2017 (Rev. 3), Elérhető: https://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/0/6/6/CH3434/CMS1515498709051/armut_und_soziale_ausgrenzung_2008_bis_2016_entwicklung_von_indikatoren_u.pdf és https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/III/III_00350/imfname_612612.pdf.

éveiben a teljes (0–29 éves) sokaságban a kockázatnak kitettek számaránya több mint 20%-ra nőtt, ez 2016-ig 18%-ra csökkent.

TÁRGYSZAVAK: ifjúság statisztikai mutatósorozata, népszámlás, mikrocenzus, EU-SILC, szakstatisztikák, Ausztria, 1980–2050

NÁDUDVARI ZOLTÁN

5/2019

Öregedési folyamat, társadalmi-gazdasági terhek, munkaerőpiac és jóléti rendszer: Kína esete különböző demográfiai scenáriók szerint

Michele Bruni: The impact of the ageing process on the labour market and the welfare system in alternative demographic scenarios. The case of China

Előadás a 2018 szeptemberében Pekingben tartott, *EU-China Social Protection Reform Project (SPRP) Conference – Population Ageing in China: Impact and Policy Scenarios* konferencián (ppt)

URL: <https://www.euchinasprp.eu/images/documents/Component2/3-Michele%2019SEP2018%201%20BI.ppt>

1950 és 2015 között Kínában a 65 évesek és idősebbek száma ötszörösére növekedett, miközben a teljes népességen belüli arányuk 4,4-ről 9,7%-ra emelkedett. A következő 35 évben e korcsoport nagysága a jelenlegi 135 millióról 360 millió főre fog növekedni, elérve a népesség 26,1%-át. E század közepére a nyolcvanévesek és idősebbek teszik majd ki az időskorúak majdnem egyharmadát.

2015 és 2030 között a népesség évenkénti növekedése várhatóan mintegy 3,3 millió fő lesz úgy, hogy a fiatalkorúak (0–14 évesek) száma 1,6 millióval, a munkaképes korúaké (15–64 évesek) 2,5 millióval csökkenni fog, miközben az idősek (65 évesek és idősebbek) számának évenkénti gyarapodása eléri a 7,4 millió főt. Az azt követő húsz évben a népesség fogyására lehet számítani, mivel a fiatalok 1,2 milliós és a munkaképes korúak 6,1 milliós évenkénti csökkenését már nem tudja ellensúlyozni az idősek 4,5 millió fős növekedése.

Az országokat három csoportba lehet rendezni aszerint, hogy az idősek aránya 15% alatti, 15 és 30% közötti, illetve meghaladja a 30%-ot. 2015-ben Kínában ez még 10% alatt volt, hasonlóan az összehasonlításban szereplő tizenöt ország közül a hat legszegényebbhez, de az első csoport tagja Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok is. Az európai országok a második csoportba kerültek, akárcsak a legmagasabb értékkel rendelkező Japán (26,0%), amely mégsem érte el a csoport határát képező 30%-ot. Az idősek aránya különböző ütemben fog növekedni a tizenöt országban, de Kínában 2060-ra – Japánhoz, Spanyolországhoz, Olaszországhoz és Németországhoz hasonlóan – arányuk meghaladja majd a 30%-os, ma még igen távolinak tűnő értéket.

Kérdés, hogy milyen hatással lesz a társadalomra és a gazdaságra ez az eddig még sehol elő nem fordult jelenség. Ennek értelmezéséhez egy

jó mutatószámra van szükség, amely alkalmas lehet arra, hogy az öregedésnek mind a jóléti rendszerre, mind a munkaerőpiacra vonatkozó hatását értékelni tudja.

A szakirodalomban különböző mutatószámokat használnak az öregedés társadalmi-gazdasági hatásának mérésére. Az időskori függőségi rátában az öregek számát, a fiatalkori függőségi ráta esetében a fiatalok számát kell osztani a munkaképes korúakéval. A két mutatószám összege a teljes függőségi ráta.

	2015	2030	2060	2100
Kína	9,7	17,0	30,2	31,5
Japán	26,0	30,5	37,3	36,1
Banglades	5,0	7,6	21,0	33,2
India	5,6	8,4	16,5	25,7
Törökország	7,8	12,1	23,6	32,0
Franciaország	18,9	24,4	28,0	31,3
Németország	21,1	28,2	35,1	35,4
Olaszország	22,4	29,2	36,1	35,5
Spanyolország	18,9	26,2	37,8	37,0
Egyesült Királyság	18,1	22,9	29,3	32,2
Orosz Föderáció	13,5	19,6	24,6	24,6
Egyiptom	5,1	6,6	12,3	21,4
Nigéria	2,7	2,9	4,7	11,3
Brazília	8,0	13,6	27,3	33,5
USA	14,6	21,3	26,3	29,8

1. táblázat: A 65 éves és idősebb népesség arányának várható alakulása egyes országokban (2015, 2030, 2060, 2100)

Itt két analitikai problémát említ a szerző. Az első, hogy nem pontosan határozzák meg azokat, akik a társadalom terheit hordozzák, illetve akik eltartottak. A másik probléma az, hogy korrekt nemzetközi és időbeni összehasonlításokra csak korlátozottan alkalmasak. A munkaképes korúaknak csak egy része dolgozik, illetve van hivatalos állása. A fejlett országokban az oktatási idő jelentősen kitolódott,

gyakran a 20. életévet meghaladóan, míg a fejlődő országokban számos gyermek már 15 éves kora előtt munkavállalóvá válik. A nyugdíjkorhatár sok országban 64 éves kor alatti, míg másutt e fölött engedélyezik a nyugdíjba vonulást. A 15–64 éves korcsoporthoz tartozók nem reprezentálják jól a társadalom terheit magukon cipelőket, míg a 0 és 14 év közöttiek, valamint a 65 évesek és idősebbek nem jellemzik pontosan az eltartottakat. Ha a munkába való belépés és kilépés átlagos korának különbségeit elemzik, akkor a keresztmetszeti vizsgálatok megbízhatatlanok és félrevezetőek. A szerző szerint e demográfiai mutatók nem megfelelő jelzőszámai a társadalmi-gazdasági függőségnek, ezért a munkavégzési korúak számát helyettesíti a tényleges foglalkoztatottakéval. A teljes gazdasági függőségi mutatószám (Total Economic Dependency Indicator – TEDI) az összes eltartott számát (ideértve az inaktív keresőket is) elosztja a foglalkoztatottak számával. E mutatószám azt mondja meg, hogy 1000 dolgozóra hány eltartott jut. A TEDI-vel becsülni lehet a társadalomra ható strukturális terhet az eltartottak széles körének – tanulók, nem dolgozó munkaképes korúak, munkanélküliek, nyugdíjasok stb. – figyelembevételével.

Vizsgálható a strukturális terhek változása egyrészt a demográfiai tendenciák, másrészt a gazdasági rendszer kapacitásai (vagy hiánya) aspektusából, amelyek foglalkozásbővítést generálhatnak. A foglalkoztatás növekedésének és a termelés bővülésének becsléséhez szükség van a strukturális terhek adott szintjével kapcsolatos információk megszerzésére.

Az Európai Unióban 1991 és 2015 között az 1000 dolgozóra jutó eltartottak száma átlagosan 1334 fő volt (jelentős ingadozásokkal), 1994-ben érve el maximumát, ami aztán 2008-ig fokozatosan csökkent. A gazdasági válság idején újra emelkedett, de 2013 után ismét csökkenésnek indult, vagyis értékének ingadozása a gazdasági ciklusokkal van összefüggésben. A fiatalok aránya egyértelműen csökken, az időseké gyorsan nő, míg a munkaképes korúak száma és aránya is csökken.

Kínában a TEDI értéke az 1991 és 2015 közötti időszakban átlagosan 761 fő volt, és alig ingadozott e negyedszázad alatt, de a városokban jóval magasabb, mint az országos átlag. A kor által meghatározott függőségi arányok csak a demográfiai

trendektől függenek. Ez az állítás azt sugallja, hogy a népesség fejlődése adott, nem módosítható, így az öregedésnek a nyugdíjrendszerre gyakorolt hatását csak jelentős reformokkal lehet kivédeni.

A szerző által felvázolt scenáriók a függőség gazdasági indikátorán alapulnak, aminek az a célja, hogy az öregedés hatásának pontosabb értékelését vázolják fel az eltartott népesség számának és típusainak szempontjai szerint. Ahhoz, hogy meg lehessen becsülni ezeket a scenáriókat, nemcsak a demográfiai öregedés figyelembevételére van szükség, hanem a foglalkoztatás fejlődésének hipotéziseire is. A fő kérdés az, hogy nagyon jelentős munkavállalói létszámcsökkenés mellett folytatható-e a gazdasági növekedés és a társadalmi-gazdasági fejlődés. A termelékenység növekedése pótolja-e a létszámcsökkenésből adódó termelés kiesést?

Az első scenárió szerint Kínában a munkaképes korú népesség 2015 és 2030 között 37 millió fővel, majd 2060-ig további 258 millióval fog csökkenni. Ha a foglalkoztatási arány a jelenlegi szinten (76,3%) maradna, a foglalkoztatottak száma a maihoz képest 28 millió fővel fogyna 2030-ig és további 188 millióval 2060-ig. Ha a foglalkoztatási arány 70,0 %-ra mérséklődne, a foglalkoztatottak száma előbb 90, majd 173 millió fővel csökkenne. A társadalmi-gazdasági teher növekedne – bár nem drámai mértékben – minden olyan esetben, amikor a foglalkoztatottsági arány mérséklődne. Változatlan foglalkoztatottsági ráta esetén a TEDI

értéke 2060-ban Kínában 1345 fő lenne, ami alig magasabb az Európai Unió jelenlegi adatánál. Csökkenő foglalkoztatási arány bekövetkezésénél a TEDI értéke 1556 főnek adódna, ez pedig kevesebb, mint ma Spanyolországban, Olaszországban, Horvátországban és Görögországban. Mindkét esetben az idősek fogják az eltartásra szorulókat több mint felét kitenni.

A második scenárió alapvető hipotézise, hogy a népesedési és gazdasági folyamatok interaktív kapcsolatban vannak, és bevándorlással kell áthidalni a munkaerő-szükséglet és a helyi munkaerő-kínálat közötti szakadékot. Ezt a scenáriókat a termékenységi tényező elkerülése érdekében csak 2030-ig dolgozták ki, a foglalkoztatási arány említett két változatára. A foglalkoztatási szint változatlansága esetén Kínának 37 millió bevándorlóra lesz szüksége, csökkenő foglalkoztatási szint mellett pedig 128 millióra.

Ha a foglalkoztatási arány olyan ütemben emelkedne, mint 2000 és 2015 között, akkor 2030-ig 211 millió bevándorlóra lenne szükség, ami átlagosan évi 14 millió ember bevándorlását jelentené.

TÁRGYSZAVAK: népességcsökkenés, népességstruktúra, demográfiai scenáriók, munkaerőpiac, gazdasági függőségi mutató, belső és nemzetközi vándorlás, nemzetközi összehasonlítás, Kína

HAJNAL BÉLA

6/2019

Az alvásidőtartam összefüggése a halandósággal. Számít-e a hétfégi alvás?

Torbjoern Åkerstedt – Francesca Ghilotti – Alessandra Grotta – Hongwei Zhao – Hans-Olov Adami – Ylva Trolle-Lagerros – Rino Bellocco: Sleep duration and mortality – Does weekend sleep matter?

Journal of Sleep Research, 2019. 1. sz. 1–11. p.

DOI: [10.1111/jsr.12712](https://doi.org/10.1111/jsr.12712)

Az alvásidő egészségügyi hatásaival számos tanulmány foglalkozott, és az eredmények szerint mind a rövid, mind a túl hosszú alvásidő magasabb halandósággal jár. Az eredmények azonban nem következetesek. Két közelmúltbeli metaanalízis megállapította, hogy a rövid és a hosszú alvás nemcsak a megnövekedett halandósággal, hanem a magasabb morbiditással is összefügg. A két metaanalízisben a 65 éves kort határvonalként alkalmazó alcsoportelemzések mindkét korcsoportban magasabb halandósági arányt mutattak hosszú alvás esetén. A rövid alvás és a halandóság között nem volt szignifikáns összefüggés egy korcsoportban sem.

Az alvásidőt és annak következményeit vizsgáló legtöbb tanulmány a „szokásos” vagy „megszokott” alvásidőt méri. Jelen tanulmány célja a hétköznapi és a hétvégi alvásidő és a halandóság közti összefüggések prospektív elemzése volt egy nagy svédországi kohorsz (38 015 személy) alapján, amelyet tizenhárom évig követtek nyomon.

A kutatás alanyai a Svéd Rákkutató Egyesület életmódra és kórtörténetre vonatkozó 36 oldalas kérdőívének kitöltői az ország egész területéről. A kutatás az önbevallás szerinti alvásidőt a „Hány órát alszik általában munkanap/hétköznapi éjszaka?” és a „Hány órát szokott általában éjszakánként aludni szabadnapokon?” megfogalmazású kérdések alapján gyűjtötte be. A lehetséges válaszok: < 5, 6, 7, 8 vagy ≥ 9 óra. A második kérdés hétvégi alvásidőre vonatkozott, és a rövid alvást 5-nél kevesebb, a hosszú alvást 9-nél több órában határozták meg. Egyes alcsoportokat összevontak a kis létszám miatt, és alvásidő szerint az alábbi csoportokat határozták meg:

1. rövid alvás,
2. közepes alvás – referenciacsoport,
3. hosszú alvás hétköznapi és hétvégén,
4. rövid alvás hétköznapi és közepes/hosszú hétvégi alvás,
5. közepes hétköznapi és hosszú hétvégi alvás, és
6. hosszú hétköznapi és rövid/közepes hétvégi alvás vagy közepes hétköznapi és rövid hétvégi alvás.

A résztvevők általános és okspecifikus halandósági arányát 1997. október 1-jétől kivándorlásu-

kig, elhalálozásukig vagy a 2010. december 31-ei nyomon követés végéig figyelték. A nyomon követés végéig 3234 haláleset történt. A fő halálokok daganatos, illetve szív- és érrendszeri betegségek voltak.

Az alvásidő és a halandóság közötti kapcsolatot könnyebb megérteni a hétköznapi és a hétvégi alvás együttes hatásának elemzésével. Az eredmények azt jelzik, hogy a rövid hétköznapi alvás nem halandósági kockázati tényező, ha közepes vagy hosszú hétvégi alvással kombinálják. Ez arra utal, hogy a rövid hétköznapi alvás hétvégén kompenzálható, és ez hatással van a halandóságra.

Az eredmények viszonylag magas korrelációt mutattak a hétköznapi és a hétvégi alvás között, ennek megfelelően a hétköznapi hosszú alvók többsége hétvégén is többet alszik, azonban az egyes korcsoportoknál különböző tendenciát figyeltek meg. Az idősebb csoport állandó alvásmintázattal rendelkezett hétköznapi és szabadnapokon, függetlenül attól, hogy hány órát aludtak a hét folyamán, míg a fiatalabb csoportnál négyzetes kapcsolat volt. Úgy tűnt, az átlagos hétvégi alvás legalább 1 órával hosszabb a rövid alvással rendelkező egyéneknél, és szinte azonos volt a hosszú alvásúak esetében. Ennek az lehet az oka, hogy nincs szükség kompenzáló alvásra 8 óras vagy annál hosszabb alvásidő esetén, de ez empirikus bizonyítást igényel más módszert alkalmazó vizsgálatok által.

Az idősebbek esetén a hétvégi alvásidő fokozatos csökkenése lehet az oka, hogy az életkor előrehaladtával csökken a halálozási kockázati arány. Hasonló hatást észleltek a rövid alvás szempontjából a magas vérnyomás, a szív- és érrendszeri betegségek és az elhízás vonatkozásában egy közelmúltbeli metaanalízisben. Jelen tanulmány fiatalabb résztvevői számára a hétköznapi és a hétvégi alvás között nagy különbség volt, valószínűleg viszonylag következetes alváshiányt tükrözve, amely felhalmozódhat és kapcsolatba hozható a mortalitással, ha nem kompenzálják kielégítő mértékben. Az idősebbek számára a hétköznapi és a hétvégi alvás egyformán rövid volt, és az elegendő alvás fogalmát az alvás után „nem kipihent” egyének százalékos arányának csökkenése is alátámasztja. Ez a biológiai öregedés vagy a csökkent életigények (munka, család stb.) hatása lehet. Ez azonban ugyancsak további kutatást igényel.

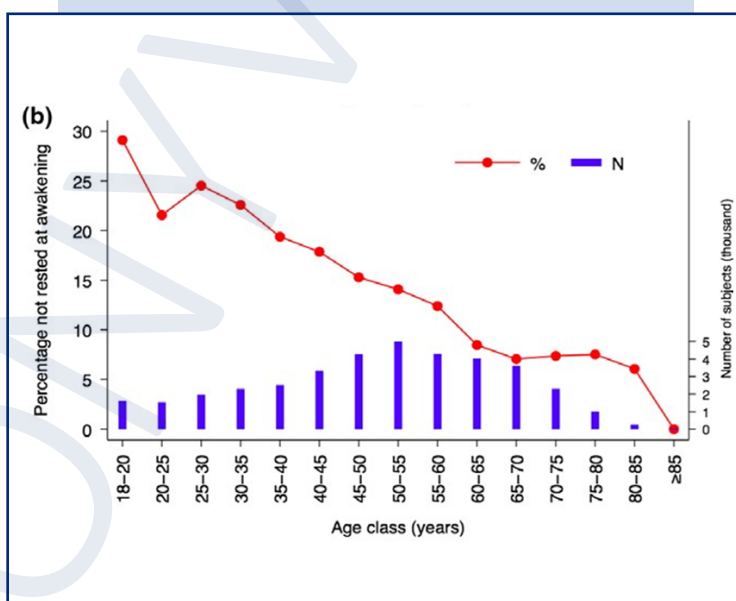
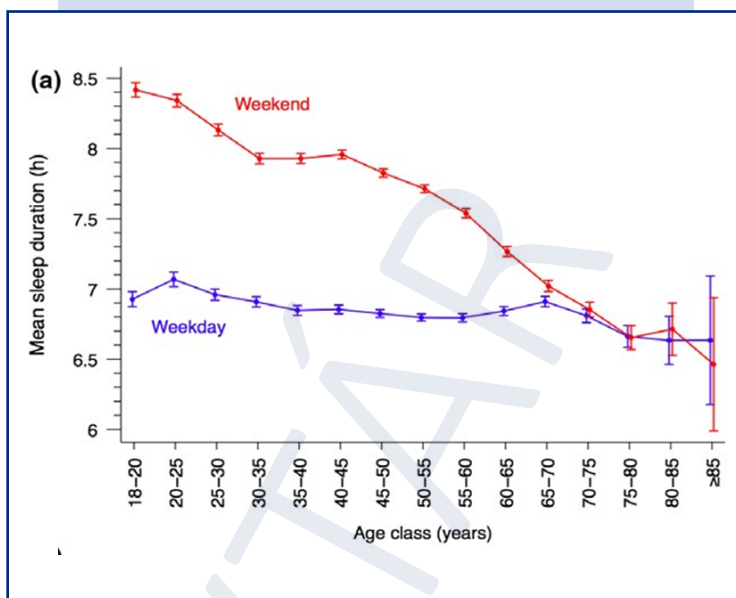
A halandóság és az alvásidő között fennálló U-alakú kapcsolat mögött álló mechanizmust számos korábbi vizsgálatban megvittatták meggyőző eredmények nélkül. Jelen tanulmány is nagymértékben igazodott olyan esetleges zavaró tényezőkhöz, mint például az életkor, a nem, a testtömegindex, a dohányzás, az alkoholfogyasztás, az iskolázottság, a munkabeosztás, a fizikai aktivitás, az altatók szedése, az alvás minősége, a kávéfogyasztás és a szubjektív egészségi állapot. Ennek ellenére a mechanizmus nem teljesen egyértelmű.

A tanulmány erősségei közé tartozik a résztvevők nagy száma, az előrelátó tervezés, a nyomon követés hossza és teljessége, az alapadatok minősége, valamint a hétvégék/ szabadnapok alvási szokásait vizsgáló két külön kérdés használata. A korlátok között említendő annak a lehetősége, hogy a nem dolgozó személyek félreértelmezhetik a „szabadnap” fogalmát, noha az első kérdés megkülönböztető jelleggel használja a „munkanap/hétköznap” kifejezést. Egy másik korlát, hogy az alvásidő önbevallás alapján történt, és csak alapszinten értékelték, ezért nem lehet kimutatni az alvási szokások változásait, amelyek a tanulmányba való felvétel után bekövetkezett egészségügyi, munka- vagy életciklus-változások miatt előfordulhatnak.

Összegezve, az eredmények szerint a halandóság akkor nő, ha mind a hétköznapi, mind a hétfégi alvás rövid vagy ha mindkettő hosszú 65 év alatti személyeknél. Ha azonban a rövid hétköznapi alvás után a hétfégi alvás hosszú, nem mutatható ki kapcsolat a halandósággal. A szerzők szerint ez a kompenzáló alvás pozitív hatásait tükrözi.

TÁRGYSZAVAK: alvásidő, kipihenség, kompenzálás, követéses vizsgálat, kohorsz, általános és halálkori halandóság, öregedés, regresszióelemzés, zavaró változók, Svédország

BÁNDI MELISSA

1. ábra:

(a) Az átlagos alvási időtartam (órákban) hétköznapokon és a hétvégén korcsoportok szerint (a függőleges szakaszok az egyes értékekhez tartozó 95%-os konfidencia-intervallumot jelzik)

(b) Azoknak a válaszadóknak az aránya (bal oldali ordinátatengely, %, piros görbe), illetve a száma (lenti oldali ordinátatengely, ezerben, kék oszlopok) az egyes korcsoportokban, akik nem kipihenten szoktak ébredni

7/2019

Az éhezés hatása a várható élettartamra a háború sújtotta szubszaharai afrikai országokban

Florence N. Uchendu: Hunger influenced life expectancy in war-torn Sub-Saharan African countries

Journal of Health, Population and Nutrition, 2018. 37:11. 1–4. p.

DOI: <https://doi.org/10.1186/s41043-018-0143-3>

A szubszaharai régió általános közegészségügyi problémája az alultápláltság, amelynek egyik legsúlyosabb formáját az úgynevezett rejtett éhezés jelenti. Ez világszinten mintegy kétmilliárd ember életére van közvetlen hatással, vagyis minden harmadik ember szenved tőle. Szubszaharai Afrikában különösen magas a rejtett éhezés aránya. A mikrotápanyag-hiány sokakat érint, közülük is kiemelendők egyes veszélyeztetett csoportok: az iskoláskor előtt álló gyermekek, a terhes és szoptató anyák, valamint a serdülőkorúak. A leggyakoribb az A-vitamin-hiány, a jódhányos rendellenesség, a vashiány és vérszegénység, illetve a cink- és folsavhiány.

Nigéria számos konfliktussal néz és nézett szembe az elmúlt években, amelyeket terrorista, militarista csoportok robbantottak ki. Ezek következtében rengeteg ember volt kénytelen elhagyni az otthonát. Az iskoláskor előtt álló nigériai gyermekek 29,5%-a szenved A-vitamin-hiányban, 75%-uk vashiányos és vérszegény. A különböző tápanyagok hiánya pedig betegségek kialakulását, gyenge fizikai és szellemi teljesítményt, az intellektuális és kognitív képességek csökkenését eredményezi.

A szerző kiemeli, hogy a fejlődő országok esetében sok helyütt jelenlévő háborúk és fegyveres konfliktusok szubszaharai Afrikára különösen érvényesek. Küzdelem folyik az alapvető erőforrásokért, a nyersanyagban gazdag területekért. Ezt tovább nehezítik a megoldatlan politikai kérdések, a gazdasági válság hatásai, a növekvő megélhetési költségek okozta problémák stb. A régióban megfigyelhető korrupció szintén negatívan befolyásolja az

élelmiszerbiztonságot és a várható élettartamot is. A cikk a harcok közvetett következményei között említi az egészségügyi ellátás és az oktatás színvonalának csökkenését, és az anyai alultápláltsággal szoros összefüggésben a gyermekek magasabb halálozási arányát is. Azaz a háborús konfliktusok – növelve az ott élő népesség mortalitását – tovább rontják az amúgy is rossz helyzetben lévő afrikai régió működését és ellátását.

A háború egy másik súlyos következménye a menekültek számának növekedése: több mint kilencmillió ember hagyta el otthonát a szubszaharai Afrikában történt fegyveres konfliktusok következtében. A szerző az ennek következtében kialakult helyzetet a vietnámi háború okozta egészségügyi helyzettel veti össze. Példaként említi még Libériát is, ahol az 1989 decemberében kirobbant konfliktus előtti akut alultápláltság 1,6%-os szintje 10–50%-ra emelkedett. Megállapítása szerint egy adott népesség alultápláltságának mértéke párhuzamosan nő a konfliktus intenzitásával, kiterjedtségével. Korábban csupán néhány tanulmány foglalkozott a háború élelmiszerbiztonságra, várható élettartamra és a rejtett éhezésre gyakorolt hatásával és az e tényezők közötti összefüggésekkel a fejlődő országokat illetően, tehát itt hiánypótló tanulmányról van szó.

A tanulmány csak azokat a szubszaharai országokat vizsgálja, amelyek háborúval vagy fegyveres konfliktussal néztek szembe, valamint a vizsgálaton kívül esnek azok az államok, amelyek nem rendelkeznek az elemzés szempontjából releváns adatokkal. Az egyik legfontosabb ezek közül a globális élelmiszerbiztonsági index (GFSI), amely azonban

Sor-szám	Szubszaharai régió	Ország	Alultáplált népesség (NPU)	Korrupciós index (CPI)	Globális éhezési index (GHI)	Népesség	Globális élelmiszer-biztonsági index (GFSI)	Születéskor várható átlagos élettartam (év) ^d	
			(millió) ^a	2013 ^b	2014 ^c	(millió) ^d	2013 ^e	Férfi	Nő
1	Nyugat-Afrika	Elefánt-csontpart	3,0	27	15,7	21,1	39,5	49	51
2		Guinea	2,1	24	14,3	11,8	32,0	55	56
3		Mali	1,1*	28	13,0	15,5	26,8	52	56
4		Nigéria	11,2	25	14,7	150,0	33,0	51	52
5		Szenegál	2,4	41	14,4	13,5	34,5	62	65
6		Sierra Leone	1,6	30	22,5	6,2	29,0	45	45
7		Togo	1,0	29	13,9	6,2	22,7	55	57
8	Kelet-Afrika	Etiópia	3,9	33	24,4	89,2	31,2	61	64
9		Kenya	10,8	27	16,5	44,2	36,4	59	62
10		Ruanda	4,0	53	15,6	11,1	29,3	61	65
11		Uganda	9,7	26	21,5	36,9	38,3	57	59
12	Közép-Afrika	Angola	3,9	23	17,4	21,6	31,8	50	53
13		Csád	4,5	19	24,9	12,2	22,1	49	51
14	Észak-Afrika	Szudán	11,4**	11	26,0	34,2	25 ± ,2	60	63
Átlag			5,0 ± 3,9	28,3 ± 9,8	18,2 ± 4,6	33,8 ± 39,9	30,8 ± 5,4	54,7 ± 5,5	57,1 ± 6,2

sok fejlődő ország esetében nem elérhető. Így a 26 szubszaharai ország közül csak tizennégy felelt meg az analízis követelményeinek. Az adatgyűjtést illetően rétegzett mintavételt alkalmazva jelölték ki a vizsgálatba vont országokat. A szubszaharai régiót a háborús konfliktusok és a társadalmi-gazdasági mutatók, valamint az alultápláltság mértéke alapján zónákra osztották (Nyugat-, Kelet-, Közép- és Észak-Afrika). Másodlagos adatként vonták be a felmérésbe – többek között – a korrupciós indexet, a népességszámot, az alultáplált népesség arányát és a várható élettartamot is. Az egyes indexszámok közötti összefüggések feltárásához többváltozós regressziós és Pearson-féle korrelációs elemzést használtak.

Az adatok alapján megállapítható, hogy a nyugat-afrikai országok szenvedtek a legnagyobb arányban (50%) háborús viszonyoktól, míg

^aFAO, 2014

^bTransparency International, 2013

^cINemzetközi Élelmiszerpolitikai Kutatóintézet (IFPRI), 2014

^dPopulation Reference Bureau, 2013

^eThe Economic Intelligent Unit Limited, 2013

*2005–2007. évi adatok

**2009–2011. évi adatok

1. táblázat: Háború sújtotta szubszaharai afrikai országok, valamint társadalmi-gazdasági és politikai mutatók

a legkevésbé érintett régió Észak-Afrika volt (7,1%). Az alultáplált emberek magas száma megmagyarázza a globális egészségügyi index és az élelmiszerbiztonsági index alacsony mutatóját. A krónikus éhezés súlyos alultápláltsághoz vezet, ami erősen befolyásolja a várható élettartamot. Az elemzés alapján megállapítható, hogy jelentős különbségek vannak zónák szerint a férfiak várható élettartama között. Míg a közép-afrikai férfiak 49,5 évre, addig a nyugati régióban élők 52,7 évre számíthatnak. A szerző külön kiemeli, hogy szubszaharai Afrika országainak korrupciós indexe is kimondottan rossz; meglátása szerint az állami pénzügyi alapokat sokszor magáncélra fordítják. Ez számos esetben csökkentheti vagy meg is szüntetheti a lakosság hozzáférést az alapvető szociális szolgáltatásokhoz, okot adva ezzel akár a fegyveres megmozdulásra is.

A tanulmány konklúziója, hogy a táplálkozásra vonatkozó összes index átlagértéke alacsonynak mondható szubszaharai Afrika esetében, éppen ezért a lakosság alultápláltsága az egész régióban hasonló szinten áll. A szerző szerint az országok megfelelő kormányzása, az egyenlőség és a békés egymás mellett élés, valamint a szükséges élelmiszerellátás egyidejű biztosítása jelentene megoldást az afrikai területeken élők alultápláltságának megszüntetésére, illetve az említett tényezőknek a háborús konfliktusok megelőzésében is nagy szerepet tulajdonít.

TÁRGYSZAVAK: alultápláltság, háború, éhezés, élelmiszerbiztonság, korrupció, várható élettartam, fejlődő országok, szubszaharai Afrika

HORVÁTH BALÁZS

8/2019

Európa etnikai és vallási jövője

Ruth Illman – Tuomas Martikainen – Peter Nynäs: The ethnic and religious future of Europe
Scripta Instituti Donneriani Aboensis, 2018. 28. sz. 7–10. p.

URL: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/156968/Scripta%2028.pdf?sequence=1>

A finnországi Turkui Egyetem keretében működő, vallás- és kultúratörténeti kutatásokkal foglalkozó Donner Intézet a Finn Vándorlástudományi Intézettel és az Európa Tanáccsal közösen 2017 júniusában szimpóziumot rendezett *A fiatal felnőttek és a vallás globális perspektívái* címmel. Az Intézet az ott elhangzott előadások alapján állította össze és jelentette meg *Európa vallási és etnikai jövője* című kiadványát.

Az alábbi szöveg a szerkesztőségi előszó rövidített fordítása, utána pedig az egyik előadás ismertetése következik.

Európa jelenleg komoly demográfiai változásokon megy keresztül a népesség öregedése és

a fokozódó bevándorlás következtében. A vallásdemográfia új kutatási terület, amelynek kialakulásához hozzájárult a világméretű kibontakozott idegengyűlölet és iszlámellenesség. Az európai demográfiai változásoktól való félelem egyike a korunkban működő számos xenofób társadalmi és politikai mozgalom ideológiai mozgatórugójának. A tudományos kutatás jócskán késésben van ezekkel a jelenségekkel szemben, mivel nem vette elég komolyan a fokozódó multietnicitás és vallási sokszínűség okozta lakossági aggodalmakat. Napjainkban azonban már számos kutatói ösztöndíj áll rendelkezésre ennek az ellentmondásos témának, az ehhez tartozó vallási és demográfiai kérdéseknek

az aktuális vizsgálatára. Itt a népességi előrejelzéseken, a vallási és nemzetiségi statisztikák adatain túl az ilyen adatok használatának és a velük való visszaéléseknek a problémái is felmerülnek mind a politikai tevékenységek, mind a közbeszéd területén. Így például napjaink vallási identitásainak és hovatartozásainak kihívásai a feltételezett vallási kategóriákkal szemben megerősítik az utóbbi dilemmát. A jelenleg könnyen, többször vagy gyorsan változó identitások veszélyeztetik az előrejelzéseket és teret engednek a visszaéléseknek.

A kötet írásai a multietnicitás és a vallási sokféleség felé vezető demográfiai változások kulturális, etnikai és vallási tényezőit tárgyalják, bemutatva a népesedési pályák kulturális és társadalmi következményeit érintő módszertani és elméleti kérdésekkel kapcsolatos kutatási eredményeket. A konferencia célja az volt, hogy összehozza a vallás és az etnikai jellemzők vezető demográfusait a vallási változások, a nemzetközi vándorlás és a kultúraközi kapcsolatok más humán- és társadalomtudományi kutatóival. Ezáltal lehetővé vált a demográfiai változások főbb hatásainak teljesebb értékelése a multikulturális társadalmak, a vallásközi találkozások és a sokféleség szempontjából.

A kötet a washingtoni Pew Kutatóközpont tanulmányával kezdődik, amely azokat a demográfiai tényezőket tárgyalja, amelyek alapján ma az iszlám adja a leggyorsabban növekedő vallási tömeget, és 2060-ig mutatja be a vonatkozó előreszámításokat.

Ezt az írást három elméleti tanulmány követi. Az első szerzője a vallási tevékenységek etnográfiai kutatásokkal kapcsolatos összefüggéseinek jövőorientált aspektusaival foglalkozik, a másodiké a populizmus bomlasztó jellegét vizsgálja a demokrácia és a nyilvános legitimitás kérdéseivel összefüggésben, míg a harmadik a humanitásról és a befogadról szól, teológiai megvilágításba helyezve a demográfiai változásokat és a sokszínűséget.

Az elméleti előadások szekcióját több etnográfiai tárgyú vizsgálat leírása követi. Elemzést olvashatunk napjaink Európájának politikai atmoszférájáról a muzulmán menekültek és az iszlám jelképek fokozódó köztéri láthatóságával összefüggésben. Egy másik kritikus írás tárgya a „migrációs válság” témájának kezelése a lengyel médiában. További, szélesebb kitekintést ad egy posztkoloni-

alista elemzés korunk etnikai konfliktusaival összefüggésben a nemzetállamok modern koncepciójáról és a nacionalizmusról, Indonéziát véve releváns példaként. Az iszlámra és a muzulmánokra fókuszáló írásokat követően egy turkui magyar doktorandusz kutató elemzése következik a zsidók vegyes házaságra lépésének lehetőségeiről a mai multikulturális Finnországban. A kötet zárótanulmánya visszatér a demográfiai elemzés műfajához, globális áttekintést adva a jövedelmi egyenlőtlenségekről a vallással összefüggésben, megbecsülve a jelen helyzettől elindulva 2050-ig várható változásokat, amelyek megértése fontos lehet a vallási csoportok között kialakuló feszültségek és konfliktusok enyhítését vagy megelőzését célzó intézkedések érdekében.

A tudományos vizsgálódáshoz és sok jelenség megértéséhez pontos és transzparens statisztikák szolgáltatják az alapot, ideértve a vallási és etnokulturális folyamatokat is. A nemzetközi tudományos szervezetek által kidolgozott, újszerű globális statisztikák révén lehetővé vált mind a jelen, mind a jövő vallási folyamatainak megbízható elemzése, amelynél figyelembe veszik a népesedési világfolyamatokat is. Bár az elemi adatok minősége országonként változik, a már rendelkezésre álló adatbázisok számos kérdés bizonyos pontossággal történő tárgyalását teszik lehetővé. Ez alapvető feltétele a lehetséges jövőbeli scenáriók megvitatásának. A szerzők meggyőződése, hogy a megbízható és korrekt statisztikai elemzések egyre inkább függenek az árnyalt kvalitatív vizsgálatoktól, amelyek részletesebb információkkal szolgálnak a vallási, kulturális és etnikai hovatartozásra vonatkozóan, valamint mélyebb betekintést engednek az összetartozási formák és tevékenységek bonyolult összefüggéseibe.

TÁRGYSZAVAK: migráció, ki- és bevándorlás, demográfia, pluralizmus, kultúra, etnicitás, multikulturális társadalom

RÓZSA GÁBOR

9/2019

Demográfiai tényezők, amelyek az iszlámot a leggyorsabban terjedő vallássá teszik

Conrad Hackett – Michael Lipka: The demographic factors that make Islam the world's fastest-growing major religious group

Scripta Instituti Donneriani Aboensis, 2018. 28. sz. 11–14. p.

URL: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/156968/Scripta%2028.pdf?sequence=1>

A világ legnagyobb vallási csoportjai közül a muzulmánoknak a legalacsonyabb a medián életkora és a legmagasabb a termékenységi arányszáma. E demográfiai tényezőknek köszönhetően a világ muzulmán népességének növekedési üteme gyorsabb lesz minden más népességénél 2015 és 2060 között, több mint kétszeresen meghaladva a világ össznépségének gyarapodását.

Az elkövetkező fél évszázad során a kereszténység hosszan tartó számbeli világelsőse a vallások között előreláthatólag véget ér – legalábbis ez derül ki a washingtoni Pew Kutató-központnak a vallási csoportokra vonatkozó népesség-előrszámítása alapján készült, 2017. évi jelentésből. A 2015 és 2060 között várható növekedésének

köszönhetően századunk második felében a muzulmánok összlétszáma valószínűleg meg fogja haladni az addig lélekszámban vezető keresztényekét.

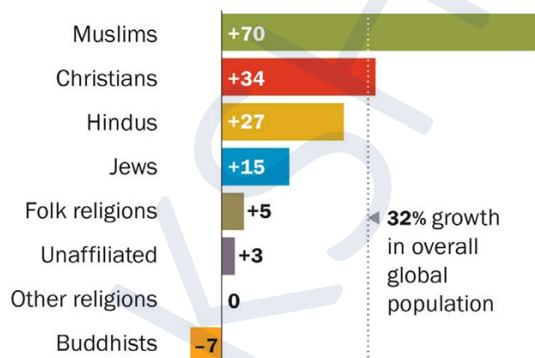
Míg a világ össznépsége az előrszámítások szerint 32%-kal fog nőni a következő évtizedek során, a muzulmánok száma várhatóan 70%-kal fog emelkedni, a 2015. évi 1,8 milliárdról 2060-ban közel 3 milliárdra. 2015-ben a muzulmánok a világ-népesség 24,1%-át tették ki, 2060-ban ez az arány már 31,1% lesz.

Az iszlám növekedésének fő okai végső soron egyszerű demográfiai tények. Először is a muzulmánoknak több gyermekük születik, mint a vizsgálatba bevont többi csoport tagjainak. A muzulmán nőknek átlagosan 2,9 gyermekük van, a termékenységben második keresztényeknek átlag 2,6, a nem-muzulmánoknak összesen átlagosan 2,2.

Az összes nagy régióban, ahol mérhető a muzulmán népesség, az ő termékenységük meghaladja a nem-muzulmánokét.

Muslims projected to be fastest-growing major religious group

Estimated percent change in population size, 2015-2060

Source: Pew Research Center demographic projections. See Methodology for details. "The Changing Global Religious Landscape"

PEW RESEARCH CENTER

1. ábra: A muzulmánok a leggyorsabban növekvő nagy vallási csoport. Becsült százalékos népességnövekedés, 2015–2060 (Muzulmánok – Keresztények – Hinduok – Zsidók – Népi vallásúak – Vallás nélküliek – Egyéb vallásúak – Buddhisták)

Forrás: Pew Kutatóközpont népesség-előrszámításai

A muzulmán népesség növekedését az is segíti, hogy az összes nagy vallási csoport közül náluk a legalacsonyabb a medián életkor (2015-ben 24 év volt), míg az összes nem-muzulmáné kereken 32 év.

A muzulmánok jelentős hányada fog nemso-kára abba a korba lépni, amikor az embereknek gyermekeik lesznek. Ez kiegészülve a magas termé-kenységi arányokkal meg fogja gyorsítani a muzul-mán népesség növekedését.

A muzulmánok több mint harmada Afrikában és a Közel-Keleten koncentrálódnak, amelyek egyben a legnagyobb népességnövekedést produkáló régiók is. Ám még ezeken a régiókon belül is gyorsabb a muzulmán népesség növekedése, mint a többi csoporté. Így például Afrika szubszaharai térségében a muzulmánok fiatalabbak és magasabb termékenyséűek, mint a régió népessége általában. Ez más régiókra is igaz, Latin-Amerika és a karibi térség adatai azonban hiányoznak, mivel ott kevés a muzulmán hívő.

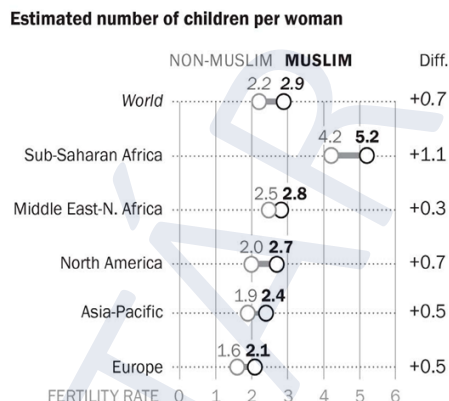
Az említett dinamika figyelhető meg sok ország-ban, ahol nagyszámú muzulmán él együtt más vallási csoportokkal. Indiában például a muzulmánok száma nagyobb ütemben nő, mint a jelenleg többséget alkotó hindu népességé, és a 2015. évi 14,9%-kal szemben 2060-ban az ország népességé-nek 19,4%-át fogja képviselni, ami az előreszá-mítás szerint 333 millió főt jelent. A másik példa Nigéria, ahol a muzulmánok és a keresztények száma 2015-ben közel azonos volt, de a muzulmánok magasabb termékenysége folytán 2060-ban az előbbie-k már az ország népességének nagy többségét, 60,5%-át fogják adni.

Míg a vallásváltás a keresztények számának növekedését várhatóan mintegy 72 millió fővel fogja mérsékelni 2015 és 2060 között, a muzulmán népesség növekedését illetően nem várható hasonló negatív jelenség.

TÁRGYSZAVAK: vallások, iszlám, népesség-előre-számítás, termékenység, medián kor, regionális összehasonlítás

RÓZSA GÁBOR

Muslim and non-Muslim fertility rates, by region, 2015-2020

Note: Latin America-Caribbean not shown due to lack of reliable data. Differences calculated based on unrounded numbers.

Source: Pew Research Center demographic projections. See Methodology for details.

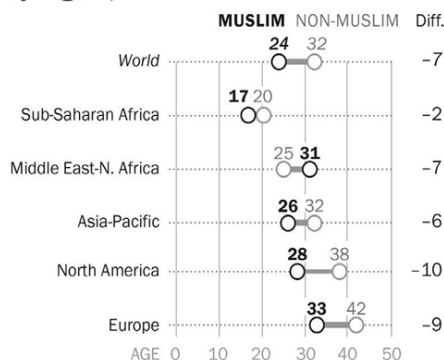
"The Changing Global Religious Landscape"

PEW RESEARCH CENTER

2. ábra: Muzulmánok és nem-muzulmánok termékenységi arányai régiók (Világ összesen – Szubszaharai Afrika – Közel-Kelet és Észak-Afrika – Észak-Amerika – Ázsia és Óceánia – Európa) szerint, 2015-ben (Latin-Amerika megbízható adatok hiányában nem szerepel)

Forrás: Pew Kutató Központ népesség-előreszámításai.

Muslim and non-Muslim median age, by region, 2015

Note: Latin America-Caribbean not shown due to lack of reliable data. Differences calculated based on unrounded numbers.

Source: Pew Research Center demographic projections. See Methodology for details.

"The Changing Global Religious Landscape"

PEW RESEARCH CENTER

3. ábra A muzulmán és nem-muzulmán népesség medián életkora régiók szerint
Forrás: Pew Kutató Központ népesség-előreszámításai.

Európa és a szubszaharai migrációtól való félelmek

François Héran: L'Europe et le spectre des migrations subsahariennes
Population & Sociétés, 2018. 558. sz. 1–4 p.

URL: https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/28441/558.population.societes.migration.subsaharienne.europe.fr.pdf

A szubszaharai régió (Fekete-Afrika) 2050-ben várhatóan a világnépesség 22%-át fogja kitenni, szemben a mai 14%-kal. Az innen kiinduló nemzetközi vándorlás tehát növekedni fog. A kérdés az, hogy mennyivel és milyen irányokban. A szerző az afrikai vándorlás problémáját a diaszpórák globális összefüggésében vizsgálja, és kimutatja, hogy az a scenárió, amely szerint 2050-re a szubszaharai régióból érkezett bevándorlók már Európa népességének akár 25%-át képezhetik, nem állja meg a helyét, sőt a leginkább reális arány ennek az ötöde.

Az ENSZ Népesedési Főosztályának előreszámítása szerint a szubszaharai népesség a jelenlegi 970 millióról 2050-ig 2,2 milliárdra fog nőni. Bár a termékenység az 5,1 gyermek/nő arányról 3,2-re fog csökkenni, a 2012-ben készített revízió 2050-ig a szubszaharai népesség 11%-os növekedését jelezte, majd további 2%-ot a 2017. évi számítás. Eközben az afrikai népességrobbanás kérdése összekapcsolódott egy másik forró problémával, a migrációs válsaggal. A két kérdéskör összekapcsolásához az az elgondolás adta a késztetést, hogy a túlnépesedett Afrikából az emberek biztosan özönleni fognak az öreg Európába. Franciaországban ezt a félelmet az erősítette, hogy a menedékkérők inkább Szudánból, Afrika szarváról vagy Közép-Afrikából érkeznek, mint a Közel-Keletről, azt a látszatot keltve, hogy lehetetlen ellenállni az inkább demográfiai, mintsem politikai okokkal magyarázható migrációs nyomásnak.

Jogos-e az állítás, hogy 2050-ben Európa lakosságának negyedét, sőt a harminc év alattiak több mint felét afrikai származásúak fogják kitenni? Az efféle kijelentések olyan közléseken alapulnak, amelyek teljesen figyelmen kívül hagynak több

alapvető tény. Először is, más régiók népességéhez képest a szubszaharai afrikaiak kevésbé képesek elvándorolni, elsősorban a szegénységük miatt. Másodsorban, ha mégis elvándorolnak, 70%-uk másik szubszaharai országba távozik, csak 15% Európába, míg a maradék megoszlik az Öböl-országok és Észak-Amerika között. Harmadsorban, az ENSZ népességnövekedési előreszámításai szerint igaz ugyan, hogy a szubszaharai régióból érkezett bevándorlók nagyobb hányadot fognak képviselni az Észak társadalmaiban, mégis nagyon csekély kisebbségben lesznek ott, arányuk legfeljebb 3-4% lesz, messze alatta a félelmetes 25%-nak.

A Világbank, az OECD és a Nemzetközi Valutaalap (IMF) által az utóbbi 15 évre vonatkozóan kidolgozott bilaterális vándorlási mátrix¹ a tények megállapításának egyik fő forrása. Európa volt szocialista országok nélküli részének jelenlegi 420 millió lakosából 5,3 millió született Észak-Afrikában és 4,4 millió Afrika többi részén, ami az európai népesség 2,3%-át jelenti. Franciaországban ez az arány 5,8%. Az afrikaiak kevésbé hajlandók az elvándorlásra, mint a közép-amerikaiak, a közép-ázsiaiak vagy a balkániak, a legtöbb szubszaharai kivándorló a régió más, hasonlóan szegény országaiba emigrál. Ha a gazdagabb országok határai nyitottabbak lennének, akkor sem a világ szegényei igyekeznének odaköltözni, hanem a feltörekvő országok gazdagabb polgárai. Az olyan országokból, amelyekben a nőknek átlagosan legalább négy gyermekük van, az elvándorlóknak csupán 5%-a

¹ Több mint 230 kibocsátó és befogadó ország/terület közötti vándorlások alapvető adatait (például év, nem és kor) tartalmazó adatbázis.

Kibocsátó régió	Befogadó ország	Franciaország	Egyesült Királyság	Olaszország	Spanyolország	Svédország	Svájc	Németország	Kanada	USA	Oroszország	Törökország	Szaúd-Arábia	Egyesült Arab Emírátsok
Szubszaharai Afrika	2015	1,5	2,0	0,7	0,5	1,5	1,2	0,6	1,0	0,5			1,8	2,1
	2050	2,9	3,3	1,5	1,2	2,8	2,0		1,7	0,9			2,5	3,1
Észak-Afrika	2015	4,3		1,2	1,9		0,5		0,5				2,6	9,3
	2050	5,3		1,7	2,5		0,6		0,6				3,0	10,4
Közél- és Közép-Kelet	2015	0,7	0,6			4,0	1,4	3,1	1,2	0,5		4,2	5,5	6,5
	2050	0,7	0,8			5,6	1,6	4,7	1,3			6,7	6,7	7,3
Közép-Ázsia	2015					0,6		1,5			4,7		1,3	
	2050							2,1			6,2		1,7	
Dél-Ázsia	2015		2,7	0,8		0,5	0,7		2,7	1,0			17,3	57,9
	2050		3,1	1,0		0,5	0,7		2,7	1,1			16,3	53,2
Kelet-Ázsia	2015	0,7	1,1	0,7	0,5	1,2	1,1	0,5	5,4	2,5			7,2	9,1
	2050	0,7	1,1	0,8	0,6	1,1	1,0	0,6	5,1	2,4			6,7	8,8
Dél-Európa	2015	2,6	1,8	3,3	2,2	1,8	11,3	3,9	2,7			1,1		
	2050	2,1	1,4	3,0	1,9	1,2	7,4	3,3	1,9			0,7		
Kelet-Európa	2015		2,3	0,8	0,6	1,7	1,5	3,6	1,3		3,0			
	2050		1,7	0,8	0,5	1,2	1,1	3,2	0,9		2,7			
Nyugat-Európa	2015	1,2	1,7	1,2	1,9	3,6	8,1	0,9	3,3	0,6		0,5		0,5
	2050	1,2	1,6	1,4	2,1	3,3	7,1	1,0	3,0	0,5				
Latin-Amerika	2015		0,6	1,0	5,0	0,8	1,5		2,5					
	2050		0,5	1,4	6,6	0,8	1,5		2,3					
Észak-Amerika	2015		0,7				0,7		1,0	7,5				
	2050		0,8				0,7		1,0	7,5				

távozott olyan országokba, ahol a termékenységi arány kevesebb, mint 1,7 gyermek/nő. Tehát nem helytálló állítás, hogy a népmozgások feltétlenül a magas demográfiai nyomású térségek felől az alacsonyabb nyomás irányába történnek.

Ezért felmerül a kérdés, hogy a szubszaharai népesedési hullám el fogja-e árasztani Európát a következő évtizedekben, veszélybe sodorva az addigi szociális modellt. Az IMF kutatócsoportja kimutatta, hogy a Fekete-Afrikából való migráció mögötti tényezők a politikai bajoktól eltekintve ugyanazok, mint a világ többi részén: jövedelmi egyenlőtlenségek, nyelvi közelség, közlekedési

1. táblázat: A bevándorlók a befogadó országok népességének százalékában, 2015 és 2050 körül

Megjegyzés: Az ENSZ népesség-előre-számításai, állandó vándorlási arányokat feltételezve, figyelmen kívül hagyva a 0,5% alattiakat; a világoskék, illetve sötétkék mezők az 5, illetve 10%-os határt jelölik.

Forrás: a Világbank Globális Bilaterális Vándorlási Adatbázisának 2017. évi frissített változatának alkalmazása.

költségek, oktatás szintje, a korábbi gyarmati viszonyon alapuló kapcsolatok, a célországban már meglévő diaszpórák stb. Kevés akarni a kivándorlást, megfelelő eszközökre is szükség van, márpedig itt a humántőke erősen korlátozott a régió elhagyásához. Az IMF kutatói arra jutottak, hogy 2050-re a bevándorlás az OECD országaiba az ott élő fekete-afrikaiak népességén belüli arányát 0,4%-ról 2,4%-ra fogja növelni. Ez ugyan jelentős változás, mégsem nevezhető invázióknak, a második generáció hozzáadásával sem. Az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontjának jelentése hasonló eredményeket tett közzé, megállapítva, hogy egy fiatal korfa önmagában nem növeli a vándorlási hajlandóságot. A népességnövekedés várhatóan meg fogja duplázni a szubszaharaiak Európába tartó migrációjának intenzitását, ám figyelembe véve a régió gazdasági növekedését is, rámutat a fejlődés kettős hatására: egyfelől növeli az elvándorláshoz rendelkezésre álló anyagi eszközöket, másfelől csökkenti a termékenységet és ezzel a potenciális kivándorlók számát. A jelentés szerint a klímaváltozás (szárazság, emelkedő tengerszintek) elsősorban belső vagy regionális szintű népességmozgásokat fog előidézni, és a vidéki népesség további elszegényedése folytán inkább csökkenteni fogja az elvándorlást, semmint növelni.

Ha az ENSZ 2050-ig tartó előreszámításait és a meglévő vándorlási tényezőket alkalmazzuk a vándorlási mátrixra, természetesen megnőnek az

elsőgenerációs diaszpórák létszámai, de semmiképpen nem kerülhetnek túlsúlyba. Franciaországban a szubszaharai bevándorlók össznépességén belüli aránya a jelenlegi 1,5%-ról 3%-ra emelkedhetne. Ezek az arányok a vándorlásnak kedvező gazdasági folyamatok miatt még növekedhetnek, de akkor is messze elmaradnának napjaink jövedőléseitől. A kibocsátó és befogadó országokra is elkészített 2050. évi korfák alapján a szubszaharai származásúak a harminc év alatti nyugat-európai népességnek kevesebb mint 5%-át fogják kitenni. Ráadásul azok, akik az afrikaiak áradatának az európai szociális biztonságot fenyegető voltát hangsúlyozzák, figyelmen kívül hagyják, hogy a bevándorlók egyúttal termelők, fogyasztók és adófizetők is. Nem vitatható, hogy a Szaharától délre hatalmas népesedési problémák vannak, amelyek megoldásáról fontos viták folynak. A szubszaharai elvándorlás kérdését ugyanakkor globális nézőpontból kell vizsgálni, vagyis más diaszpórákéval együtt. Ez ugyanis nem egy fenyegető anomália, hanem az emberi mobilitás egy szokásos formája.

TÁRGYSZAVAK: nemzetközi vándorlás, bevándorlók, népesség-előreszámítás, szubszaharai Afrika, Európa, világ

RÓZSA GÁBOR